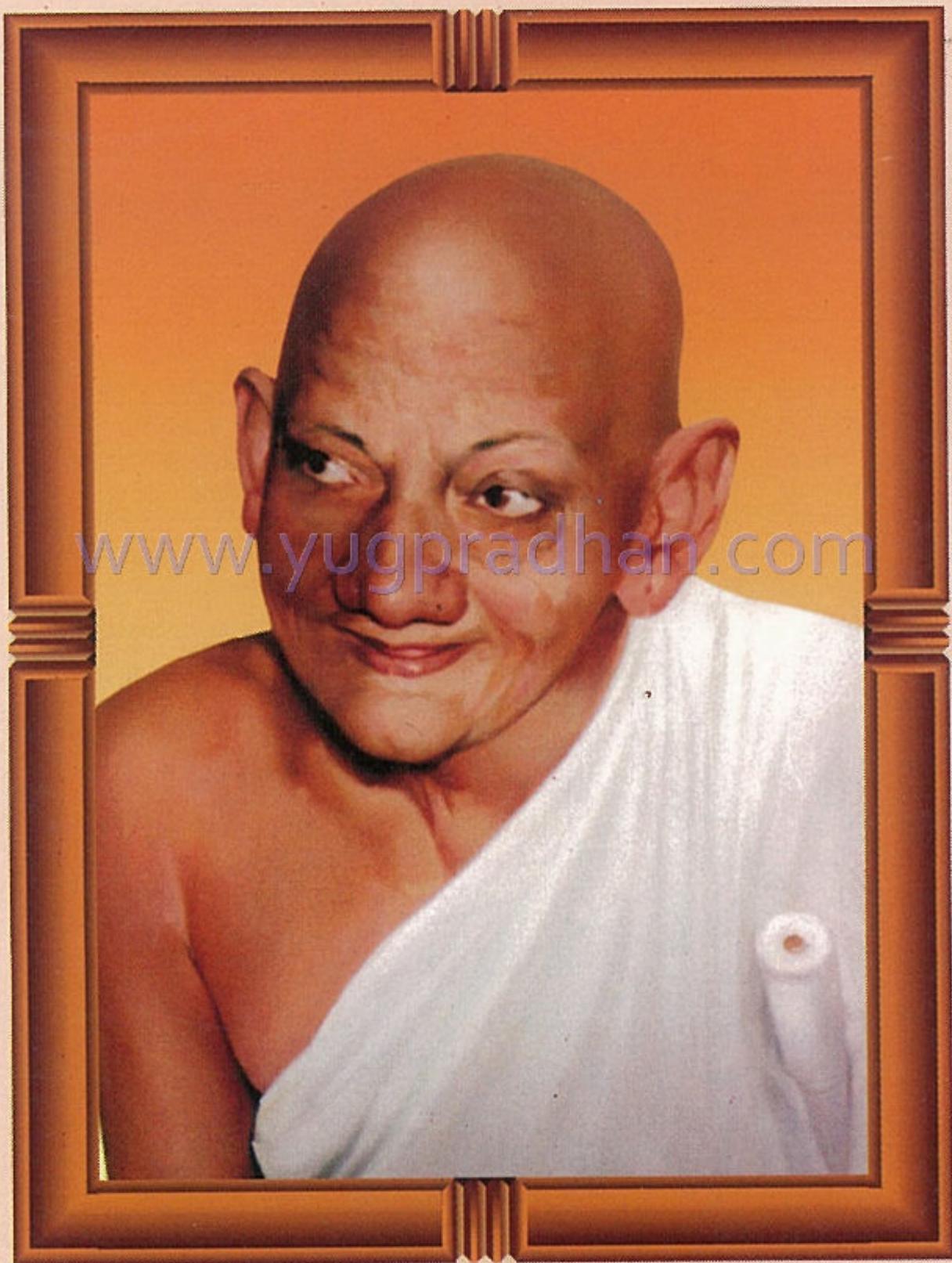

सिद्धान्तमहोदयि आचार्यदेव श्रीमद्

www.yugpradhan.com

प्रेमसूरीश्वरजु महाराज साहेब
(पूज्य कृपालुदेव)

યોગી અને ભોગી સૌને ખૂબ ઉપયોગી

પ્રો. પાદ પં. પ્રવરશ્રી ચન્દ્રશોભર વિજયજી
મ. સાહેબના પુસ્તકો

ધરધરમાં વસાવો શુભ પ્રસંગે ભેટ આપો

- આપશ્રી પ્રખર વક્તા બનવા માંગો છો?
- આપશ્રી યશસ્વી વ્યાખ્યાનકાર બનવા માંગો છો?
- આપશ્રી સફળ શિબિરકાર બનવા માગો છો?
- આપના ધરમાં સાસુ-વહુના ઝડપ ચાલે છો?
- આપના દીકરા આપનું કહ્યું માને છે ખરા?
- આપનાં ધરમાં સ્વર્ગ ઉતારવું છે ખરું?
- આપ તત્વજ્ઞાનનાં રસિક છો ખરા?
- આપશ્રી રાજકારણની આંટીઘુંટી જાણવા માંગો છો ખરા?
- ભારતનું ભાવિ આપ જાણવા માંગો છો?
- સંસારની અસારતા આપે જાણવી છે?
- સંસાર છોડવાની આપને ઈચ્છા છે?
- આપને સાચા સાધુ બનવું છે?

તો, જરૂરથી આજે જ પૂજ્યશ્રીના પુસ્તકો આપનાં ધરમાં વસાવી લો.

સિદ્ધાંતમહોદ્ધિ આચાર્યેવ
શ્રીમદ્ પ્રેમસૂરીશ્વરજી
મહારાજા સાહેબ
(પૂજય કૃપાલુદેવ)

www.yugpradhan.com

: લેખક :

પં. ચન્દ્રશેખરવિજયજી

339

કમલ પ્રકાશન ટ્રસ્ટ

સ્વસ્તિક ગ્રન્થમાળા પુષ્પ : ૪૨

: પ્રકાશક :

કુમલ પ્રકાશન ટ્રસ્ટ

જીવતલાલ પ્રતાપશી સંસ્કૃતિ ભવન

**૨૭૭૭, નિશા પોળ, જવેરીવાડ, રીલિફ રોડ,
અમદાવાદ-૧ ફોન : ૨૫૩૫૫૮૨૩, ૨૫૩૫૬૦૩૩**

: લેખક-પરિચય :

સિદ્ધાન્તમહોદ્ધિ, સર્વારિત્રિયૂડામણિ

સ્વ. પૂજ્યપાદ આ. ભગવંત શ્રીમદ્બિજય

પ્રેમસૂરીશ્વરજી મહારાજા સાહેબના વિનેય

પં. ચંદ્રશેખરવિજયજી

પ્રથમ સંસ્કરણ : નકલ : ૧૦૦૦

વિ.સં. ૨૦૬૦ તા. ૫-૭-૨૦૦૪

મૂલ્ય : રૂ. ૧૦/-

: ટાઈપસેટિંગ :

અરિહંત ગ્રાફિક્સ

ખાડિયા ચાર રસ્તા, ગાંધી રોડ, અમદાવાદ

: મુદ્રક :

ભગવતી ઓફસેટ

૧૫-સી, બંસીધર એસ્ટેટ, બારડોલપુરા, અમદાવાદ

કુમદર્શન

- લેખકીય પ્રાર્તાવિકમ्
- ૧. પૂ. કૃપાલુદેવની ઓળખ ૧
- ૨. પૂ. કૃપાલુદેવનો સંસારવાસ ૨
- ૩. સંચમજુવનમાં ડેક્કિયું ૪
- ૪. આજ્ઞાપાલને કહૃતા ૧૬

લેખકીય પ્રાસ્તાવિકમ्

સિદ્ધાન્તમહોદ્ધિ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્
પ્રેમસૂરીશ્વરજી મહારાજા સાહેબ એટલે મારા
પ્રાણઘારા પૂ. ગુરુદેવ ! મારા ભવોદ્ધિતારક પૂ.
ગુરુદેવ ! મારી દીક્ષાના યોગક્ષેમકારક પૂ. ગુરુદેવ !
મારું સર્વસ્વ મારા પૂ. ગુરુદેવ ! મારા માટે સાક્ષાત્
ભગવંત પૂ. ગુરુદેવ !

www.yugoprakash.com એમને 'કૃપાલુદેવ' તરીકે સંબોધિશ, કેમકે એ
કૃપાના સાગર હતા. સર્વત્ર સહુની ઉપર એમની કૃપા
વરસતી હતી. એ અજાતશત્રુ હતા. કદાચ એમનો
કોઈ શત્રુ બન્યો હશે, પણ તે કોઈના શત્રુ ન હતા.

પૂ. કૃપાલુદેવના કાળધર્મના ઉદ્ભાવર્થે હું તેમના
જીવનને શબ્દદેહ આપું છું એટલે કોઈ સવાલ કરશે કે
આટલો બધો વિલંબ કેમ કર્યો ?

એનો ઉત્તર એ છે કે જો કે મેં 'સચિત્ર-
જીવનદર્શન' નામની નાનકડી પુસ્તિકા તો કાળધર્મ
પછી તુરતમાં પ્રગટ કરી હતી, પરન્તુ આજે તો
વિસ્તારથી હું જીવન-કવન કરવાનો છું. વચ્ચેણામાં
મેં કલમ ન ઉપાડી તેનું કારણ એ હતું કે મને એવું

લાગતું હતું કે તે મારા લેખનમાં ટેટલાંકોને વાંધાભર્યું
વાંચવા મળશે. એમાંથી મોટો વિવાદ પેદા થશે.
વ્યક્તિઓમાં કે શ્રીસંઘમાં અસમાધિ પેદા થશે.

જ્ઞાનીઓએ કહ્યું છે કે, “કોઈને અસમાધિ થાય તેવું
કામ કરવું નહિ.”

આ કારણે મેં પૂ. કૃપાલુદેવનું જીવન આલેખવા
માટે કલમ ઉપાડી ન હતી. હજુ પણ આ ભય તો મને
સત્તાવે છે, પરન્તુ મારી ચિત્તસ્થિતિમાં કોઈ ક્ષોભ પેદા
જ થાય, એવું અસમાધિજનક કશું લખાઈ ન જાય તે
અંગે પૂરતી કાળજી રાખીશ.

મને લાગે છે કે મેં મારા જીવનમાં
જિનાજ્ઞાબહુમાન ઠીક ઠીક પ્રમાણમાં કેળવ્યું છે, તેથી
મારું પુણ્યબળ વધ્યું છે. હવે એવા ખોટા પ્રતીકારો કે
પડકારો-મારી સામે-પેદા થવાનું ઝટ-ઝટ સંભવિત
નથી.

આવા કારણોસર પૂ. કૃપાલુદેવને મારે તેમના
અસલી સ્વરૂપમાં જાહેરમાં ન મૂકવા એ બરોબર નથી,
કેમકે તેમની ઓળખ પામીને હજારો આત્માઓ વિશિષ્ટ
ધર્મ પામી જવાના છે એવો મારો વિશ્વાસ છે.

હું દીક્ષાના સોણ વર્ષ (ઉંમર ૧૮ થી ૩૪) પૂ.

(ii)

કૃપાલુદેવના સાત્રિધ્યમાં રહ્યો. એમાં છેલ્લા પાંચ વર્ષની તેમની હાર્ટએટેક-જનિત બિમારીઓમાં તો તેમના ‘ડૉક્ટર’ તરીકે સેવા કરવાનો-ઘણી નિકટતાથી-મને અણમોલ લાભ મળ્યો. તેમાં મેં તેમને એકીટશે જોયા, કલાકો સુધી સાંભળ્યા, મનોમન માણ્યા. તેમની પવિત્ર ઊર્જા (ORA) મારા દેહ ઉપર અનવરત અને અનરાધાર વરસતી રહી. તેમના અનુભવોની લાંબીલય કથાઓ પણ મેં સાંભળી. આગમગ્રાન્થોના દોહનોનું ધરાઈને પાન કર્યું.

આ બધું મારે લાખવું છે. સહુને બતાડવું છે.

સારી વાતો, સારા માણસો સહુને બતાડે.

‘ગાંધી’ નામનું પિક્ચર લાખો બાળકો, વિદ્યાર્થીઓ અને યુવાનોએ જોયું. તેમના જન્મ પૂર્વ ગાંધીજી જન્મ્યા, જીવ્યા અને મૃત્યુ પણ પામી ગયા.

ગાંધીજીની જીવનકથા પટકથા બની. કોડો લોકો તેમને સમજ્યા, તેમનો બોધ પાણ્યા, પશ્ચિમની જીવનશૈલીના ધર્મસત્તા પ્રવાહમાં તણાતાં થોણ્યા.

ગાંધીજીનું જીવન ધર્મસંસ્કૃતિ અને રાજકારણની અભિમુખ હતું.

પૂ. કૃપાલુદેવનું જીવન આત્માના અંતસ્તલ સાથે

સંબદ્ધ હતું. વિરલ આત્માઓમાં જોવા મળે તેવું તે ભીતરી પડ પરિણતિમય બનીને પોલાઈ બની ગયું હતું.

વીસમી સદીના તે અલગારી છતાં મહાન્ જ્યોતિર્ધર હતા.

પૂ. કૃપાલુદેવનું આ જીવનકવન જૈન ધર્મના અનુયાયીઓને જ ખૂબ દિલચશ્ય બનશે. તેમાં ય જે આત્માઓ ધર્માભિમુખ છે-ભલે પછી દેશવિરતિ (ગૃહસ્થધર્મ) કે સર્વવિરતિ(સાધુધર્મ)ની અભિમુખ હોય - તેમને આ પૂ. કૃપાલુદેવ પુનઃ પુનઃ મનન, મંથન, ચિંતન કરવા જેવા લાગશે. એમાં ય જે સર્વવિરતિધર સાધુ-સાધ્વીજીઓ છે તેમને તો આ મીઠાઈનો ભરેલો થાળ લાગશે, જેમાંથી તેમને સ્વહિત સાધવા માટેની અદ્ભુત વાનરીઓ આરોગવા મળશે.

બેશક, પૂ. કૃપાલુદેવ કરતાં ક્યાંય આધ્યાત્મિક અને યૌગિક સ્તરે વિકાસ પામેલા સર્વવિરતિધર મહાત્માઓ આ જગતમાં થઈ ગયા છે, વિદ્યમાન પણ છે પરન્તુ તેમના પરિચયના અભાવે હું તેમનો નામોલ્લેખ પણ કરી શકવાને ભાગ્યવાન બની શકતો નથી. તેમને કોટિ કોટિ વંદન કરું છું. તેમના જીવનના

મોક્ષલક્ષી યોગોનું અનુમોદન કરું છું.

આ જીવન-કવનથી જે આત્માઓ જે કાંઈ સ્વપરહિત આરાધવાને સમર્થ બનશે તેમાં મને 'કમિશન' રૂપે થોડું થોડું 'પુષ્ય' મળવાનું જ છે. હું ઈચ્છણું છું કે તે પુષ્યથી હું ઉત્કટ સ્વ-પરહિતનો સાધક બનું, પૂ. કૃપાલુદેવના મનની કલ્યાણના ઉત્તમ ચારિત્રધર્મનો આરાધક બનું. તેથી દેવાત્મા બનેલા તે-મારી ગુરુમાતા-મૂર્ઠીઓંચેરી પ્રસંજતા અનુભવે. બસ, આ સિવાય મારી કોઈ અપેક્ષા નથી.

૨૦૬૦, અષાઢી બીજ

તા. ૨૦-૬-૨૦૦૪
તપોવન (નવસારી)

લિ.
ગુરુપાદપદ્મરેણ
પં. ચન્દ્રશોખરવિજય

નામ : પ્રેમયંદ

પિતા : ભગવાનભાઈ

માતા : કંકુલેન

દીક્ષાગુરુ : પૂ. દાનવિજયજી મહારાજ

જઠમ : પિંડવાડા (રાજ.) (કે નાંદીઆ)

વિ.સં. ૧૯૪૦ ફાગણ સુદ ૧૫^અ

દીક્ષા : પાલીતાણા

વિ.સં. ૧૯૫૭ કારતક વદ ૬^અ

આચાર્યપદ : રાધનપુર

વિ.સં. ૧૯૬૧ થૈગ સુદ ૧૪^અ

કાળધર્મ : ખંભાત

વિ.સં. ૨૦૨૪ પૈશાખ વદ ૧૧^અ

ગુરુએ ગચ્છ સોંખ્યો ત્યારે શ્રમણ-સંખ્યા : ૬૦

કૃપાલુદેવના કાળધર્મ વખતે શ્રમણ-સંખ્યા : ૩૦૦

આજની તિથિમાં શ્રમણ-સંખ્યા લગભગ : ૮૦૦

www.yugpradhan.com

(૧) સંવેદન : પૂ. કૃપાલુદેવની ઓળખ

જાણો કે એક વાર મહાવિદેહકોત્રના કોઈ વિજયમાં ઉત્તામ કક્ષાના શ્રમજ્ઞોનું એક વૃન્દ જંગલમાંથી પસાર થઈ રહ્યું હતું. સન્ધ્યા થઈ. કેટલાક મુનિઓ દિશાશૂન્ય બન્યા. ભૂલમાં ભૂલા પડી ગયા. એમાંથી એક મહામુનિએ ભારતવર્ધની વાટ પકડી, ભારતદેશમાં આવી ગયા.

મહાવિદેહના મહામુનિ ભૂલથી ભૂલા પડીને-
મુનિવૃન્દમાંથી છૂટા પડીને ભારતદેશમાં આવી
પડ્યા. હા, એ મહામુનિ તે જ પૂ. કૃપાલુદેવ,
સિદ્ધાન્તમહોદ્ધિ પૂ. આચાર્યદેવ શ્રીમદ્
પ્રેમસૂરીશ્વરજી મહારાજા સાહેબ.

“પૂ. કૃપાલુદેવ મહાવિદેહના ઉત્તામ
મુનિઓમાંના એક છે.” આટલી જ વાતમાં તેમની
પૂરી ઓળખ આવી જાય છે.

કે તે રત્નત્રયીના ઠોસ આરાધક છે.

કે તે પંચાચારોના ચુસ્ત પાલક છે.

કે તે મોહરાજા સાથે યુદ્ધે ચડેલા ધર્મરાજના
યુદ્ધખોર માનસ ધરાવતા શાસનસુભટ છે.

ચાલો, પૂ. કૃપાલુદેવના સમગ્ર જીવન ઉપર દસ્તિપાત્ર કરીએ.

(૨) પૂ. કૃપાલુદેવનો સંસારવાસ

પિતા ભગવાનભાઈ અને માતા કંકુબાઈના પનોતા પુત્ર પ્રેમચંદભાઈ.

ગગનચુંબી દેવવિમાનો જેવા જિનાલયોથી ઉભરાયેલી રાજસ્થાનની ધરતી ઉપર કંડારાયેલા પિંડવાડાનગરમાં તેમનો જન્મ. વિ. સં. ૧૯૪૦ ફાગણ સુ. ૧૫[ા].

જરાક મોટા થયા એટલે ગુજરાતના વ્યારા ગામે - તેમના મોસાળે ધંધાદિક માટે ગયા.

ધર્મનગરી વ્યારામાં મુનિઓનો અનવરત વિહાર હોય. એકદા પૂજ્ય દાનવિજયજી મહારાજના વિશેષ પરિચયમાં પ્રેમચંદ આવ્યો. તેને એ મહાત્મા ગમી ગયા. પૂર્વભંવોમાં આરાધેલા ચારિત્રજીવનની જબરી મસ્તી પૂ. દાનવિજયજી મહારાજમાં જોઈ. એના સર્વવિરતિધર્મના પૂર્વભવીય સંસ્કારો સફાળા જાગ્રત થઈ ગયા. મનના માણિગર બનેલા પૂ. દાનવિજયજીને મનોમન ગુરુપદે સ્થાપી દીધા.

થોડાક દિવસના સત્તસંગે પ્રેમચંદના અંતસ્તલમાં સર્વત્ર જ્ઞાનનો પ્રકાશ રેલાઈ ગયો.

પુ. દાનવિજયજીએ ગુરુદેવ સાથે વિહાર કર્યો. ગુજરાતની ધરા ઉપર સર્વત્ર પદાર્પણ કરીને તેને પવિત્ર કરવા લાગ્યા.

થોડાક વર્ષમાં પ્રેમચંદનો વિરાગભાવ એકદમ સળગી ઉઠ્યો. દીક્ષા... દીક્ષા... દીક્ષા... એનું અહંકાર સ્વખ બની ગયું.

એક દિ' થોડાક પૈસા લઈને પ્રેમચંદ ગુરુની શોધમાં ધર છોડીને ભાગ્યો. ચણા ખરીદી લીધા. એની ઉપર નભતો રહીને પ્રેમચંદ સુરત પહોંચ્યો. એક ઉપાશ્રયે ગયો. ત્યાં પુ. સિદ્ધિસૂરિજી (બાપજી) મહારાજ હતા. તેમની પાસેથી ભાળ મળી કે તેના ગુરુ પુ. દાનવિજયજી મહારાજ પાલીતાણા બિરાજે છે. બાપજી મહારાજે ત્યાં તરત પહોંચવાની જોરદાર પ્રેરણા કરી. ગાડીભાડાની રકમ કરી આપી. પ્રેમચંદ હર્ષવિભોર બનીને પાલીતાણા પહોંચ્યો.

પુ. ગુરુદેવને દેખતાં જ દોડ્યો. તેમના ચરણોમાં ફળી પડ્યો. આંખો હરશિશુથી છલકાઈ ગઈ. એના ઉરમાં ઉમંગ સમાતો ન હતો. તેને

દીક્ષા-ગ્રહણની પળો અણધારી રીતે ઝડપથી સાવ નજીક આવી ગયેલી જણાઈ.

અન્ય દીક્ષાથીઓની સાથે તીર્થધિરાજની તલાટીમાં પ્રેમચંદને પૂ. દાનવિજયજી મહારાજે દીક્ષા આપી. તેમનું નામકરણ ‘પ્રેમવિજયજી’ એ પ્રમાણે થયું.

હા, તે વખતે તેમની ઉંમર માત્ર સતત વર્ષની હતી. શાસ્ત્રાદ્ધિએ તે હવે (૧૬ વર્ષ સુધી સગીર ગણાય) અ-બાલ બન્યા, ઘણી બધી રીતે અ-બાલ થયા.

(3) સંયમજીવનમાં ડોક્ફિયું

વैજ્ઞાનિકો કહે છે કે આકાશનો સૂર્ય જ્યારે પોતાનામાં કોડો ફેરનહેઇટ જેટલી ગરમી ધરાવે ત્યારે ધરતીની જવસૂછિ માંડ હટા। ડિગ્રી જેટલી ગરમી ધરાવી શકે. આટલી ગરમીમાં તે સુખેથી જવી શકે.

પણ જો સૂર્યની પોતાની ઉપર્યુક્ત ગરમીમાં ઘટાડો થાય તો જવસૂછિની ગરમી હટા। ડિગ્રીથી નીચે ઉતરી જાય. આમ થાય તો તે જવો મૃત્યુ

પામી જાય.

મહાપુરુષો સૂર્ય જેવા છે. તેમનામાં કોડો ફેરનહેઈટ ગરમી જેટલો ધગધગતો વૈરાગ્યભાવ હોય છે. આના કારણો માનવજાતમાં ‘માણસ’ કહેવડાવવાને લાયક થોડોક વૈરાગ્ય ટકી રહે છે. જો મહાત્માઓના વૈરાગ્યમાં કચાશ કે ઓછાશ આવી જાય તો માનવોનો વૈરાગ્યનો પારો એટલો બધો નીચો ઊતરી જાય કે તે ‘માણસ’ જ ન રહે. તે હેવાન કે શેતાન બની જાય.

જેમ સામાન્ય ભિખારી, અપંગ, લૂલા-લંગડાની તરફ દ્યા પેદા થવાનું કામ નિષ્ઠુર હંદ્યોમાં મુશ્કેલ બન્યું છે એટલે ભિક્ષુક લોકો તેમનામાં દ્યા પેદા કરવા માટે પોતાના બાળ-બચ્ચાઓને જન્મતાં જ આંધળા, લંગડા વગેરે કરી નાંખે છે. આ કમકમાટીભર્યી દર્શયો જોઈને ધનવાનોને બેશક દ્યા પેદા થાય છે.

આ જ રીતે સાધુઓના સામાન્ય કક્ષાના ત્યાગ-વૈરાગ્યની સંસારી લોકો ઉપર ધારી અસર પડતી નથી માટે સાધુઓએ પુષ્કળ વધુ ત્યાગ-વૈરાગ્યનું જીવન જીવવું અનિવાર્ય બની જાય છે.

પૂ. કૃપાલુદેવના સમયના સાધુઓ, પદસ્થો
ઉત્તમોત્તમ કોટિનું ચારિત્ર પાળતા હતા.

કદાચ વર્તમાનકાલીન વ્યાખ્યાનકારોની જેમ
તેઓ વિદ્વાન નહિ હોય, હજારો માણસોને સભામાં
એકઠા કરી શકતા નહિ હોય પણ તેમનું ચારિત્રબળ
બેમિસાલ હતું. એની અપેક્ષાએ આજના સાધુઓનું
ચારિત્રબળ અંલબત્ત ઝાંખું પડી ગયેલું હશે.

(૧) એ જમાનાના મહાત્મા : નામે પૂ.
સુખસાગરજી. એ પ્રાય: કોઈને ટપાલ ન લખે. બે-
પાંચ-દસ વર્ષે એકાં વાર અનિવાર્યપણે ટપાલ
લખવાની થાય ત્યારે તે પોસ્ટકાર્ડને પોસ્ટના લાલ
ડબ્બામાં નંખાવવા પૂર્વે દસ-પંદર હિ' કાઢી નાંખે.
શ્રાવકોને ઘણી ચીકાશથી પૂછતાં જ્યારે ખાત્રી થાય
કે તે શ્રાવક તે લાલ ડબ્બા તરફ પોતાના કામ માટે
જ જવાનો છે ત્યારે જ તેને ધ્રૂજતા હાથે આપે.
આટલું કરીને ય તેમની આંખો આંસુથી છલકાઈ
જાય. તેમને વિચાર આવે કે, “જે લાલ ડબ્બામાં આ
કાઈ નંખાશે ત્યારે તે અંદરની અંધારી જગ્યાને કોણ
પૂજશે ? હાય, અપૂર્જ જગ્યા ઉપર કાઈ પડતાં મને
કેટલો બધો દોષ લાગશે ? હું કેવો પાપી સાધુ છું.”

(૨) એ હતા; અત્યાર સરળ મુનિ,
પંચાચારોના અણિશુદ્ધ પાલક.

એક વાર તે કોઈ ગૃહસ્થને ત્યાં ગોચરી
વહોરવા ગયા. પેલા સુશ્રાવકે તેમને સવાલ કર્યો
કે, “તમે મન, વચન અને કાયાથી કોઈક પણ પાપ
કર્યું છે ખરું ? જો તમે હદ્યની પૂરી સરળતાથી
જણાવશો તો મને ભિક્ષા વહોરાવવામાં ખૂબ ઉલ્લાસ
જાગશો.”

www.yugpradhan.com
મુનિએ પોતાની મૃણાય ભૂલ - મૃણા જ ભૂલ -
તેને પૂરી નિખાલસતાથી જણાવી દીધી. આથી
શ્રાવક અતિ પ્રસન્ન થયા. ભારે ભાવથી ભિક્ષા
વહોરાવી.

આપણો જેમ જેમ ભૂતકાળ તરફ વધુ ને વધુ
સરકીએ તેમ વધુ ને વધુ ઉત્તમ કોટિના મહાત્માઓ
અને શ્રાવકો આપણને સાંભળવા મળે.

(૩) પૂ. હીરસૂરિજી મહારાજે એક દિ’
શિષ્યોને પૂછ્યું, “તમે સ્થાનિલભૂમિઓ જોઈ આવ્યા
હતા ?”

જવાબ નકારમાં મળતાં સૂરિજીએ દુઃખ વ્યક્ત
કર્યું. બધાને વળતે દિ’ આંબિલ કરવાનો દંડ આપ્યો.

પણ આ શું ? વળતે દિ' પૂ. સૂરિજીએ પણ આંબિલ કર્યું. શિષ્યો હુઃખી હુઃખી થઈ ગયા. પૂ. સૂરિજીએ કહ્યું, “મેં તમારી વખતોવખત કાળજી ન કરી તેનું આ પરિણામ છે એટલે મારે પણ આંબિલ કરવું જ પડે.”

(૪) રાજી વિક્રમના માન-સન્માનનો ભોગ બની ગયેલા પૂ. આચાર્ય સિદ્ધસેનદિવાકરસૂરિજી સોનાની પાલખીમાં બેસીને રોજ રાજદરબારે જવા લાગ્યા www.yogpradhansamiti.com ગામડાઓમાં જ રહેતા : સાધના કરતા. તેમને આ સમાચાર મળતાં પૂ. દિવાકરસૂરિજી પાસે ઢોડી આવ્યા. એક તુક્કો કરીને શિષ્યની બરબાદ થતી જિંદગી ઉગારી લીધી.

(૫) કલિકાલસર્વજ્ઞ પૂ. હેમચન્દ્રસૂરિજી પુષ્પળ આંબિલ કરતા. પૂજ્ય હીરસૂરિજી પાંચ વિગઈના મૂળથી ત્યાગ સાથે છઠને પારણો છઠ કરતા. કમશા: ગૂર્જરેશ્વર કુમારપાળ અને અકબર જેવા ધુરંધર રાજાઓ પરમભક્ત હોવા છતાં વિગઈઓનું ભોજન કરતા નહિ, ઠાઠઠઠારાઓને ભોગવતા નહિ. આવી ચારિત્રધર્મની ઉત્તમ આરાધનાએ જ તે બે ય ને

રાજાઓ દ્વારા અમારિના અઠંગ સાધક બનાવ્યા હતા.

ઓહ ! કુમારપાળને માંસ અતિપ્રિય હતું.
પચાસ વર્ષથી વધુ વય સુધી માંસ ખાધું હતું.

અકબર બાદશાહ અતિ હિસ્ક હતો. રોજ
પાંચસો ચકલાઓની જીભનું માંસ અત્યન્ત આનંદથી
ખાતો હતો.

આ વાત બતાડે છે કે સર્વવિરતિધર્મના
ચારિત્રબળથી જ પરહિત થઈ શકે છે. સ્વહિત માટે
તે અત્યન્ત આવશ્યક છે.

વર્તમાનકાલીન ચારિત્રશિથીલ વ્યાખ્યાનકારો
અને શાસનપ્રભાવકોને આ વાત જેટલી વહેલી
સમજાય અને જેટલા જલદી તે ઉન્માર્ગથી પાછા ફરી
જાય એટલું સારું, કેમકે તેમનું ચારિત્રબળ વધતાં
સર્વત્ર ચારિત્રબળ પ્રત્યે બહુમાન જાગશે. તે બળ
વર્ધમાન બનશે.

શ્રમણ-શ્રમણીઓનું ઉત્તમ ચારિત્ર હોય અને
પ્રવચનોમાં પણ તેનો જ મહિમા મુખ્યત્વે થતો રહેતો
હોય તો શ્રાવકોનું દેશવિરતિધર્મનું આરાધન પણ
મજબૂત બને. લાગ પડે તો તેઓ સર્વવિરતિધર

મહાત્માઓનો પણ તેમની ભૂલ બદલ કાન પકડી શકે.

ઉત્તામ કોટિના શ્રાવકોથી ભરપૂર તુંગીઆ નામની નગરી હતી. ત્યાંના શ્રાવકો અત્યન્ત ધર્મનિષ્ઠ હતા. ગણધર ભગવંત ગૌતમરવામીજીને પણ એક વાર ઉભા રાખી હેતા.

એક વાર તે ગામમાં ભિક્ષાર્થે મુનિ પધાર્યા. જ્યારે ઉભી બજારમાંથી તે નીકળ્યા ત્યારે બે બાજુની દુકાનોમાં વેપાર કરતાં શ્રાવકો ધડાધડ-બધું પડતું મૂકીને-નીચે ઉત્તરી ગયા. મહાત્માને ભાવપૂર્વક વંદના કરી.

પણ કાશ ! જ્યારે ભિક્ષા લઈને તે જ રસ્તેથી મુનિ પાછા ફર્યા ત્યારે એક પણ શ્રાવકે કોઈ વિનય પૂર્વવત્ત દાખલ્યો નહિ. અરે, ગાઢી ઉપરથી ઉભા પણ થયા નહિ, હાથ જોડવાની તો વાત જ ક્યાં રહી ?

આથી મહાત્માને ખૂબ આશ્રય થયું. તેમણે છેલ્લી દુકાનવાળાને મનનો સંદેહ પૂછ્યો.

દુકાનદાર શ્રાવકે કહ્યું, “તમે જ્યારે નગરમાં પધાર્યા ત્યારે તમે ઓઘો ડાબી બાજુએ રાખ્યો હતો.

પણ ભિક્ષા લઈને પાછા ફરતાં ઓધો જમણી બાજુએ
રાખ્યો હતો. આમાં તમે ભગવાનની આજ્ઞાનું પાલન
કર્યું ન કહેવાય એટલે બે વિસંવાદિતાઓ ઉભી
થઈ.”

મહાત્મા આનંદસહિત આશ્ર્યમુંઘ બની
ગયા.

એક સૈકા પૂર્વે પૂ. રવિસાગરજી મહારાજ
થયા. તેમણે પાછલી વયમાં મહેસાણામાં સ્થિરવાસ
કર્યો. અતિ. www.yugpradhani.com ઉત્તમ કોટિનું તેઓ સંયમજીવન પાળતા
હતા.

જ્યારે પંજાਬી સાધુઓ પંજાબથી ગુજરાતમાં
આવતા ત્યારે પૂ. આત્મારામજી મહારાજ તેમને
ચેતવતા કે, “તમે મહેસાણા વિસ્તારમાં વિચરો ત્યારે
કડક સાધુજીવન પાળજો. નવકારશી માટે સવારના
પહોરમાં લોકોને ઘેર દોડી જતાં નહિ. તેમ કરશો તો
લોકો તમને ‘સાધુ’ નહિ માને. તેમની કલ્યાનામાં તો
પૂ. રવિસાગરજી મહારાજ જ સાધુ છે. તેમના જેવું
ઉત્કૃષ્ટ સંયમ જેમનામાં જોવા મળે તેમને જ તે લોકો
સાધુ તરીકે માને છે.”

પૂ. ધર્મરુચિ અણગાર કડવી તુંબડીના જેરી

બની ગયેલા શાકનું પારિઠાવણી કરતા હતા. તે વખતે એક કીડી તેના ઘીને અડી ગઈ. તરત બેભાન થઈ ગઈ. આ જોઈને એ મહાત્માને હજારો કીડીઓની લાશ દેખાણી. આવી મોટી હિસા ન થાય તે માટે સંકિપ્ત નિર્યામણા કરી લઈને બધું શાક આરોગી લીધું. થોડીક પળોમાં પ્રાણ ત્યાગી દીધો !

આવી વાત પૂ. અશ્વિકાપુર આચાર્યની મરણાન્ત પળોમાં જોવા મળે છે.

ઓલા પૂ. મણિઉદ્ઘોત મહારાજને પીઠમાં મોટું પાહું થયું. તેની રસીમાં હજારો જીવાતો ખદબદ થવા લાગી. સદ્ગુરૂએ આવી ચડેલા શાસનહેવે તે પાહું પળમાં નિર્મૂળ કરી દેવાની ઈચ્છા વ્યક્ત કરી. મહાત્માએ સાઝ ના કહી. તેમણે કહ્યું, “જટપ્ટ કર્મક્ષય કરવા માટે આ પાહું ઉત્તમ સાધન છે. તેને દૂર કરવું નહિ.”

પ્રાચીન કાળના ભરતક્ષેત્રના ઘણા બધા મહાત્માઓ કઠોર ચારિત્રનું પાલન કરતા તે વાતની ગવાહી દેતાં આ દષ્ટાન્તો છે. આવા તો હજારો દષ્ટાન્તો આપી શકાય.

અહીં થોડાક દષ્ટાન્તો દઈને મારે એ વાત

કરવી છે કે પૂ. કૃપાલુદેવ પણ આવા ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્રના ધારક હતા. એમનું પુણ્યકર્મ માત્ર પરનું તારક નથી બન્યું પણ સ્વનું પણ તારક બન્યું છે, કેમકે તે પુણ્યકર્મ પુણ્યાનુબંધી હતું. આથી જ તેમનો આત્મા ગુણોથી ખીચોખીય ભરેલો હતો.

પુણ્યાનુબંધને કારણો તે ગુણવાનું હતા.

પુણ્યના બંધને કારણો તે સેંકડો આત્માઓના પરહિતના કારક હતા.

આવા મહાત્માઓનું જીવનચરિત્ર આલેખવું એ અશક્ય બાબત છે. હા, એમણે બાહ્ય રીતે જે અંજનશલાકાઓ, જિનાલયોના નિર્માણ, દીક્ષાઓ, છ'રિપાલિત સંઘો, ઉપધાનો, ઉજમણાંઓ વગેરે કરાવ્યા હોય તેની નોંધ લેવા રૂપે તેમનું જીવન-ચરિત્ર આલેખી શકાય ખરું, પણ ખરેખર આ બધું ‘બાહ્ય’ એ કાંઈ જીવન-ચરિત્ર ન કહેવાય. એમનું જે અધ્યાત્મનું અંતરંગ સ્તર હોય તેમાં જે ઘટનાઓ ઘટી હોય તેનો ઉલ્લેખ કરીને પ્રત્યેક ઘટનામાં ધરબાયેલો તેમનો ગુણ-વૈભવ, દોષ-ધિક્કાર, પાપભીરૂતા, સંઘવાત્સલ્ય, સ્થિરીકરણ, પરપ્રશંસા-ગુણાનુવાદ, અહંકાર અને આસક્તિ જેવા કાતીલ

દોષોના કોઈ ખૂણામાં પણ અ-દર્શન-એ બધી એમના જીવન-ચરિત્ર માટેની બહુ મોટી ઘટનાઓ કહેવાય.

આવી અંતરંગ ઘટનાઓ પ્રાપ્ત થવી અત્યાર્ત મુશ્કેલ હોય છે. દર અન્તર્મુદ્દૂર્તે સાતમા ગુણસ્થાને એ આત્મા જે છલાંગ મારતો હોય અને અપ્રમત્તા-ભાવનો આરાધક બનતો હોય એ અદ્ભુત ઘટના શી રીતે પ્રાપ્ત થાય ? એ મહાત્માઓ તો એવી વાત-સ્વશ્લાઘારૂપ ગાળીને-કોઈને કહેતા ન હોય.

એવા ઉચ્ચકક્ષાના મહાત્માઓના જીવન આઈસબર્ગ જેવા હોય છે. આઈસબર્ગ(હિમશિલા) ના દસ ભાગ કલ્પીએ તો તેના નવ ભાગ પાણીમાં ઢૂબેલા હોય છે. સૌથી ઉપરનું એક ભાગરૂપ ટોપચું જ દેખાતું હોય છે.

મહાત્માઓના જીવનનું દર્શન આઈસબર્ગના એક ટોપચા જેટલું જ થાય.

હવે શી રીતે એમનું જીવનચરિત્ર લખી શકાય ?

અંતરંગ જીવન-વિકાસનું વર્ણન એ જ સાચું જીવન-ચરિત્રનું આલેખન કહેવાય, જે અસંભવિત

છે. જતાં મેં પૂ. કૃપાલુદેવની સાવ નજીકમાં રહીને છેલ્લા સોળ વર્ષમાં જે અંતરંગ જીવનના તીવ્ર ચમકારાઓ જોયા છે તેને શબ્દસ્થ કરવાનો યત્ન જરૂર કરીશ, પણ બાકીના વર્ણનમાં તેમની બાધ્યતાપ, ત્યાગ, શિષ્યસ્વાધ્યાય વગેરે આરાધનાઓ જણાવી દઈને સંતોષ વાળી દઈશ.

યાદ રાખો, મોટાઓની મોટી લીટીને વધુ મોટી કરવી એ કાંઈ ગુનો નથી. આમ કરવા જતાં નાનાઓની નાની લીટીઓ ચીસાચીસ કરી મૂકે તો તેને બંધ કરવાનો કોઈ રસ્તો નથી. નાનાઓની નાની લીટીને વધુ નાની ન જ કરાય પણ મોટી લીટીને વધુ મોટી કરવામાં કયો અપરાધ છે ?

પૂ. કૃપાલુદેવના અંતરંગ જીવનમાં મેં ડોક્ઝિયુન્ડર્સ છે. પૂ. કૃપાલુદેવની મસમોટી લીટીમાં મને જે સૂક્ષ્મ ચમકારા જોવા મળ્યા છે તેમાં બધા ચમકારાઓ જેમાં સંગૃહીત થાય તેવા ગણ ચમકારા છે. મુનિજીવનનો મર્મ આ ગણમાં સમાઈ જાય છે :

(૧) જીવદ્યાનો તીવ્ર પરિણામ.

(૨) દેવગુરુભહુમાન (અત્યાત).

(૩) વચનારાધના (કંદુરતાથી).

(૪) આજ્ઞાપાલને કહુરતા

મને ફરી કહેવા દો કે આ આત્મા પૂર્વભવોમાં સંયમધર્મનો કહુર પાલક હતો. આથી જ એ સંસ્કારો વર્તમાન ભવમાં જાગ્રત થયા હતા.

પૂ. કૃપાલુદેવને અરિહંતદેવ અને પૂ. ગુરુદેવ અત્યન્ત વહાલા હતા. એથી એમની આજ્ઞાઓ પ્રત્યે મૂઢીઊંચેરું બહુમાન હતું.

આઈ પ્રભાવકોની સજ્જાયમાં કહ્યું છે કે :
જબ નવિ હોવે પ્રભાવક એહવા, તબ વિધિપૂર્વક અનેક,
યાગાપૂજાદિક કરણી કરે, તેણ પ્રભાવક છેક.

કાળની પળપળમાં તેઓ આજ્ઞાપાલન પ્રત્યે એકદમ જાગ્રત હતા. આ રીતે એમને વિશિષ્ટ કોટિના શાસન-પ્રભાવક કહી શકાય.

એમનું આજ્ઞાપ્રતિબદ્ધ જીવન એ જ એમનો ઉપદેશ હતો.

એ કેવા આજ્ઞાબહુમાની હતા ? તે નીચેના પ્રસંગો ઉપરથી જણાશે.

(૧) તેમની ઉંમર જ્યારે ૨૨-૨૩ વર્ષની હતી ત્યારનો ફોટો જોવા મળ્યો. અત્યન્ત મેલાં કપડાં,

ખૂબ જરી દશીઓવાળો ખૂબ મોટો ઓઘો તેમાં જોવા મળ્યો. દેહ ઉપર કોઈ લાગણી ન હોય તેવો દેહ જણાતો હતો.

(૨) તે પરમ ગુરુભક્ત હતા. ‘જે ગુરુને માને છે તે મને માને છે’ (જો ગુરું મન્ત્રએ સો મમં મન્ત્રએ) એવી વીરવાણીના અઠંગ ઉપાસક હતા. હંમેશ ગુરુની સાથે જ રહેતા. વિહારમાં તો પૂરો ઘડો ભરીને ગુરુની સાથે કાયમ ચાલતા.

(૩) ગુરુની આજ્ઞા થતાંની સાથે તે પાટણમાં સ્થિરવાસ રહેલા પૂ. જશવિજ્યજી મહારાજની સેવા કરવા ગયા હતા. મહિનાઓ સુધી સેવા કરી હતી.

(૪) એક વાર ગુરુ પૂ. દાનસૂરિ મહારાજે એક મુમુક્ષુને દીક્ષા દેવા માટે તેમને મોકલ્યા. મુમુક્ષુના ગુરુ તરીકે કોનું દિગબંધન કરવું ? તે નામ ગુપ્ત રીતે આપી રાખ્યું હતું. પૂ. કૃપાલુદેવ તે ગામે પહોંચ્યા. પણ સ્વજનોએ મુમુક્ષુના ગુરુ તરીકે બીજું જ નામ જણાવ્યું. પૂ. કૃપાલુદેવે ખૂબ સમજાવવા છતાં સ્વજનો નામકર ગયા. તેમને જૂકવું પડ્યું.

જ્યારે પૂ. કૃપાલુદેવ ગુરુ પૂ. દાનસૂરિજી મહારાજની પાસે નૂતન દીક્ષિતને લઈને આવ્યા કે

તરત જ ખૂબ કોષે ભરાઈને ગુરુએ પૂ. કૃપાલુદેવને તે ફેરફાર કરવા બદલ-પોતાની આજ્ઞાનો ભંગ કરવા બદલ-સખ્ત ઠપકો આપ્યો. પૂ. કૃપાલુદેવે કોઈ ખુલાસો ન કર્યો. ૨૪ કલાક બાદ જ્યારે પૂ. ગુરુદેવને બીજા સાધુઓ પાસેથી પરિસ્થિતિની ખબર પડી ત્યારે તરત ગુરુએ પૂ. કૃપાલુદેવની ક્ષમા માંગી. પૂ. કૃપાલુદેવે એટલું જ કહ્યું, “મારી પુણ્યાઈની કચાશ કારણ છે. આપ જરાય ચિન્તા ન કરજો.” પછી તે ગામમાં ઉભી થયેલી બધી પરિસ્થિતિ જણાવી. પૂ. ગુરુદેવને પૂ. કૃપાલુદેવની કોઈ ક્ષતિ ન જણાઈ.

(૫) પૂ. કૃપાલુદેવને કોઈ વાતે પરિગ્રહ ન હતો. તેમની પાસે ‘વધારા’ તરીકે ગણાય તેવું ચીંદરકું ય ન હતું.

એક વાર કોઈ સાધુએ તેમને પ્રેરણા કરી કે એક ચોલપણો વધારા તરીકે રાખવો જોઈએ. વપરાશવાળો ચોલપણો એકાએક ફાટે તો બીજો રાખેલો કામ આવે.

પણ પૂ. કૃપાલુદેવને તેટલો ય પરિગ્રહ ગમ્યો નહિ. તેમણે તે સલાહની ઉપેક્ષા કરી.

એક દિ' એકાએક ચોલપણો ફાટ્યો. પેલા સાધુએ પોતાની સલાહ ન માન્યાનું પરિણામ જણાવ્યું.

પણ કેવી કમાલ ! તે જ ક્ષણે ઉપાશ્રયમાં એક શ્રાવક આવ્યો. તે તદ્દન નિર્દોષ વસ્ત્ર વહોરાવવા માટે આવ્યો હતો. તેની પાસેથી પૂ. ગુરુએ ચોલપણામાં ઉપયોગી વસ્ત્ર લીધું. પૂ. કૃપાલુદેવનું કામ થઈ ગયું.

સંયમધર્મના સુવિશુદ્ધ આરાધકને તો અવસરે દેવ ઢોડી આવે; શ્રાવક ઢોડી આવે તેમાં શી નવાઈ ?

(૬) પૂ. કૃપાલુદેવે એક પરિગ્રહ અનિવાર્યરૂપે કર્યો હતો. તેમણે સંક્રમકરણ ઉપર વિશિષ્ટ નોંધ તૈયાર કરી હતી. તે મેટર તેમની પાસે હતું. બીજા પણ બે ગ્રાણ નાનકડાં પુસ્તકો હતા. આમ એક નાનકડી પોટલીનો પરિગ્રહ (માત્ર સંગ્રહ : મૂર્ખાનાં) થયો હતો.

એક વાર તેમના વિદ્ધાનું શિષ્ય પૂ. જંબૂસૂરિજી મહારાજે સંક્રમકરણનું તે લખાણ પરિમાર્જિત કરવાની ભાવના જણાવી. પૂ. કૃપાલુદેવે તે પોટલી તેમને આપી. કાશ ! થોડા જ દિવસમાં તે પોટલી

ક્યાંક મુકાઈ ગઈ ! ખોવાઈ ગઈ ! ન જ મળી !

પૂ. કૃપાલુદેવને ખબર પડી કે એ બહુ ઉપયોગી લખાણ ખોવાયું છે, જેની બીજી હસ્તપ્રત પણ નથી ત્યારે જરાક પણ સંકલેશ કર્યા વિના તે બોલી ઉઠ્યા, “ભલું થયું ભાંગી જંજાળ.”

નહિ શિષ્ય ઉપર લગીરે પણ કોધ, નહિ પોતાને કોઈ સંકલેશ. એ જ એમની મસ્તીમાં એ ઝણુંબતા રહ્યા.

www.yugpradhan.com
પૂ. કૃપાલુદેવ સાધુઓના લખાણોને વાંચીને શુદ્ધ કરી આપતા, પણ તે માટે ‘પોતાની’ પેન્સિલ પણ સાથે રાખતા નહિ. સાધુઓ તેમને સાધન આપે અને પૂ. કૃપાલુદેવ કામ કરી લે. આખું જીવન એક પણ વસ્તુનો પરિગ્રહ નહિ. અરે, મૂર્ખરૂપ પરિગ્રહ પણ ક્યાંય નહિ. કોઈ વાતની અપેક્ષા નહિ, તે મેળવવાની ઉત્સુકતા નહિ, ન મળે તો આંખોની પાંપણમાં લગીરે લાલાશ નહિ.

સદાના સર્વ વાતે સુપ્રસન્ન રહેતા પૂ. કૃપાલુદેવ.

તે કહેતાં કે મારા સમગ્ર દીક્ષાપર્યાયમાં મેં બે જ મુહૂરતિ ખોઈ છે. હું ખૂબ કાળજીથી નાનામાં

નાની વસ્તુ સાચવતો.

(૭) પૂ. કૃપાલુદેવ અષ્ટપ્રવચનમાતાના પાલનમાં અત્યાન્ત કહુર હતા. તેઓએ નીચું જોઈને-ઈયર્સમિતિના ઉપયોગપૂર્વક-ચાલવાની વાતને સ્વભાવ બનાવી દીધો હતો. નીચું જોઈને ચાલવાથી તેમનું ગળું સદા માટે જૂકી ગયેલું રહેતું.

તેઓ રોજ એકાસણું કર્યા બાદ ૧૨॥ થી ૧ વાગે ધગધગતી ડામરની સડક ઉપર ચાલીને એલીસબ્રીજના પુલ નીચે સ્થાનિક જતા. એ વખતે સડક એટલી બધી તપી ગયેલી રહેતી કે સાથે આવેલા સાધુને પૂ. કૃપાલુદેવ કરુણાથી પ્રેરાઈને કહેતાં કે તું જલદી જલદી ચાલીને કોક છાંયડામાં ઊભો રહી જા. હું મારી ગતિ પ્રમાણે આવું છું.

મારો સ્વાનુભવ છે કે હું તે વખતે દોડી જઈને છાંયડામાં ઊભો રહેતો અને પૂ. કૃપાલુદેવ હાથીની મલપતી ચાલે આરામથી આવતા.

અમદાવાદના જ્ઞાનમંદિરના ચાતુર્માસ દરમ્યાન આ રીતે રોજ બપોરે ધૂમતાપમાં ભસ્તીથી ચાલતા પૂ. કૃપાલુદેવને એક નાસ્તિક હંમેશ મેડા ઉપરથી જોતો. બે માસ સુધી નિયમિત રીતે પૂ.

કૃપાલુદેવને ચાલતા જોઈને એક દિ' તે મેડા ઉપરથી નીચે ઉતરી ગયો. ભાવવિભોર બનીને ચરણોમાં માથું મૂકી દીધું. પૂ. કૃપાલુદેવની આ તાકાતની ખૂબ અનુમોદના કરી. અરે, તે માણસે જૈન ધર્મનો સ્વીકાર કરી લીધો !

(૮) પૂ. કૃપાલુદેવની ગોચરી વાપરવાની વિધિમાં આશ્વર્યજનક વિશેષતાઓ જોવા મળે છે.

★ તેઓએ આજીવન જગ્ધન્યથી એકાસણું કર્યું.
www.yogpradhan.com

★ આ એકાસણું સાત મિનિટમાં અચૂક પૂરું થઈ જતું. તેઓ ખાસ ચાવીને વાપરતા નહિ. દુચા મારવાની જેમ વાપરતા.

★ જે બાજુથી કોળીઆ ઉતારવાના શરૂ કરે તે જ-જમણી કે ડાબી-બાજુથી બધા કોળીઆ ઉતારે. ટૂંકમાં બે બાજુ ફેરવે નહિ. તે કહેતા કે આમ કરવાથી ગ્રન્થિઓમાંથી રસ પેદા થાય નહિ એટલે રાગાદિભાવોથી ખાવાનું પાપ થાય નહિ. તેઓશ્રી કહેતાં કે મોંમાં ચાંદુ પડ્યું હોય ત્યારે જે વસ્તુ વપરાય તેમાં મજા ન આવે. આ મજા એટલે રાગ. જો કે આ રીતે વાપરવું ખૂબ અઘરું છે. પણ ખાતાં

ખાતાં રાગ નહિ થવા દેવાનો આ મસ્ત રસ્તો છે ખરો. અત્યન્ત વિરક્ત આત્માઓને તો આ જાણીને મજા પડી જાય, તરત અમલ કરવા લાગી જાય.

★ તેમને આટલી વસ્તુ દીક્ષા લીધા પછી કાયમ માટે પ્રતિજ્ઞાબદ્ધ રીતે સંદર્ભ બંધ હતી :

(૧) બધી મીઠાઈઓ (ચીકી અને ખારી બિસ્કીટ પણ મીઠાઈ !) અમુક સાધુઓ ૪૫ આગમ ન કરે ત્યાં સુધી બંધ. મીઠાઈ આજીવન બંધ થઈ ગઈ. www.yogpranayam.com

(૨) બધા ફળો બંધ (કેરી તો જન્મથી જ સંદર્ભ બંધ હતી).

(૩) તમામ પ્રકારનો સૂકો મેવો બંધ.

(૪) ચા સંદર્ભ બંધ : કૃવચિત્ત જ લેવી પડી હતી.

★ તેઓ કદી એઠાં મોંએ બોલ્યા નથી. પણ ૮૨ વર્ષની વયે એક વાર તે ભૂલ થઈ તો તેના દંડરૂપે પંચાંગપ્રણિપાત્ર પૂર્વક પચ્ચીસ ખમાસમણા આપ્યા હતા.

★ પૂ. કૃપાલુદેવ બોલતી વખતે મુહૂરતિનો ઉપયોગ રાખવાની ચેષ્ટાને સાધુના વેષનું સર્વોત્કૃષ્ટ

આભૂષણ માનતા. પ્રત્યેક સાધુ તેવા ઉપયોગપૂર્વક જ બોલે તેવી તેમની તીવ્રતમ ભાવના મરણ પર્યાત સાધુઓએ અધૂરી રાખી. (કેવી પ્રમાદદશા) આ માટે સાધુઓ એકબીજા પ્રમાદી સાધુને મોટેથી ‘ઉપયોગ....ઉપયોગ....’ કહીને ચેતવતા.

★ મુહુપત્તિનો ઉપયોગ રાખવા જેવી દસ કલમો તૈયાર કરાઈ હતી, જેનો અમલ સાધુઓ અવશ્ય કરે.

સાધુઓની પ્રમાદદશા જોઈને પૂ. કૃપાલુદેવના પરમભક્ત પૂ. આચાર્ય ત્રિલોચનસૂરીશ્વરજી મહારાજે એવો અભિગ્રહ કર્યો હતો કે જ્યાં સુધી સાધુઓ દસ કલમના પાલનમાં નિષ્ગત ન બને ત્યાં સુધી પોતે તમામ પ્રકારના શાક (વ્યંજન) બંધ કરવા. કાશ ! આ અભિગ્રહ તેઓશ્રીને આજીવન બની ગયો હતો ! પૂ. કૃપાલુદેવ આ કારણે વ્યગ રહેતા હતા.

કેટલીકવાર સાધુઓની પ્રમાદદશા જોઈને તેઓ સાધુઓને ખૂબ ચેતવતા. પણ કાળનો પ્રભાવ એનું કામ કર્યા વિના રહેતો નહિ. મોટા દુસ્તમને પણ એ પટકી નાંખી શકતો હતો.

પૂ. કાલકસૂરિજી જેવા જબરદસ્ત શાસન-પ્રભાવક મહાત્મા પોતાના શિષ્યોને આસેવન શિક્ષા આપવામાં અત્યન્ત ઉણા નીવડચા હતા. તેમના બધા શિષ્યો ઉચ્છ્રંખલ બની ગયા. તેમની વિચિત્ર વર્તણું કોથી વાજ આવી જઈને એકવાર તેમને સમગ્ર સમુદાયનો ત્યાગ કરીને ચાલી જવું પડ્યું હતું.

આવા યુગપ્રધાનશા સૂરિજીની આ હાલત થાય તો પૂ. કૃપાલુદેવ શી વિસાતમાં ? મેં તેમને કેટલીય વાર ચિંતાતુર અવસ્થામાં-લમણે હાથ દઈને બેઠેલા જોયા છે. તે વખતે તેમની વેદના જોઈને મારી આંખેથી આંસુ ટપકી ગયા છે.

એવા વખતે પૂ. કૃપાલુદેવ કહેતા કે જિનશાસનને અપૂર્વ રત્નોની ભેટ આપવી હોય તો રત્નની ખાણને ખોદતી વખતે શરૂઆતમાં પત્થરાઓ ઉછળે, માથું ભાંગે, લોહી કાઢે તે બધું સહવું પડે. એ પછી ખોદકામમાં રત્નો નીકળે, જે જિનશાસનની શાન બને. એકાદ કોહીનૂર જેવું રત્ન મળી ગયું એટલે આપણું કામ પૂરું થયું. ઋણમુક્તિનો લાભ મળ્યો. ગુરુદત્ત પરંપરાને આગળ ધપાવવાનો લાભ મળ્યો. આટલા મોટા લાભની સામે અપાત્ર

શિષ્યોના તોફાનોને સહવા પડે.

આપણો સત્પુરુષાર્થ હોય છતાં નિયતિને તેનું શુભ ફળ મંજૂર ન હોય તો આપણો કશું કરી ન શકીએ. એવા સમયે નિયતિને સલામ કરી દેવી. સત્પુરુષાર્થ ચાલુ રાખવો.

★ પૂ. કૃપાલુદેવ ક્યારેક જ વ્યાખ્યાન કરતા. એમના વ્યાખ્યાનો મુખ્યત્વે આત્મા, કર્મ, ગુણસ્થાન વગેરે સ્વરૂપ દ્રવ્યાનુયોગના વિષયને અનુલક્ષીને થતા. www.yugpradhan.com

એક વાર અમદાવાદમાં ઉજમફઈની ધર્મશાળામાં ગુવદ્દિશથી તેમણે ગુણસ્થાન-કમારોહ ગ્રન્થ ઉપર વ્યાખ્યાનો કર્યો હતા. તત્વજ્ઞાનનો વિષય વાતાહીન હોઈને જનસામાન્યને રસપ્રદ ન બને તો ય વ્યાખ્યાનહોલ સમય થતાં પૂર્વે જ હક્કેઠઠ ભરાઈ જતો. ચોકન્ના બનીને પૂ. કૃપાલુદેવના પ્રવચનો લોકો સાંભળતા. તેમની પદાર્થને પીરસવાની શૈલી એવી અદ્ભુત હતી કે એકાદ પણ શ્રોતા વચ્ચેથી ઉભો થઈને જઈ શકતો નહિ.

એક દિ' કોઈ તત્વજ્ઞાની શ્રાવકે વ્યાખ્યાન પૂર્ણ થયા બાદ શાન્તિના સમયમાં પૂ. કૃપાલુદેવને

અણીઆલો સવાલ કર્યો કે, “આપની વ્યાખ્યાનશૈલીના શ્રોતાઓ બેમોંએ વખાજા કરે છે, આપશ્રી સન્મુખ પણ આપની પ્રશંસા કર્યા વિના જાલ્યા રહી શકતા નથી તો તેવી પ્રશંસા સાંભળીને આપના મનમાં ગલગલીઆ થાય છે ખરા ? આપનામાં એનું અભિમાન થાય છે ખરું ?”

આ સવાલનો જવાબ દેતાં પૂર્વે પૂ. કૃપાલુદેવ આત્માના ઉંડાણમાં ચાલ્યા ગયા. પાંકું નિરીક્ષણ કર્યું. www.yugprachar.com “તમણીવાત તદન સાચી છે. હું માનકખાયનો અવશ્ય ભોગ બનું છું.”

પેલા શ્રાવકે તરત બીજો સવાલ કર્યો કે, “બીજાને જેનાથી લાભ થાય પણ પોતાને નુકસાન થાય તેવી કોઈ પણ વાતને જીવનમાં ચલાવી શકાય ખરી ?”

બીજા સવાલે માથા ઉપર મોટો પત્થર પડ્યો હોય તેવો આંચકો પૂ. કૃપાલુદેવને આવ્યો. રાત પડતાં સુધીમાં તો તેમણે વ્યાખ્યાનની પાટનો-પર્યુખજાણિના અસાધારણ કારણ સિવાય-સંદર્ભ ત્યાગ કરી દીધો.

જો કે આમ કરવામાં મુખ્યત્વે બીજું પણ કારણ હતું કે તેમના પણશિષ્ય પૂ. રામવિજયજી મહારાજ અપૂર્વ પ્રવચન-પ્રભાવક તરીકે જૈનસંઘમાં ઉભરી આવી રહ્યા હતા. એમની પ્રવચનશૈલીના બેમોંએ વખાણ પૂ. દાનસૂરિજી મહારાજ પણ કરતા હતા.

જો આ કારણ જીવંત બન્યું ન હોત તો માત્ર માન-કખાયના જાગરણના નિમિત્તથી પૂ. કૃપાલુદેવ વ્યાખ્યાનની પાટ છોડત નહિ, કેમકે મહાગીતાર્થ મહાત્માઓને સંજ્વલન કખાયના ધરના માનાદિ કખાયોનો ઉદ્ય અચૂકપણે રહેતો જ હોય છે. તે કખાયને હેયભૂત માનીને તેઓ પ્રવૃત્તિ કરે જ, કેમકે વિશિષ્ટ કોટિના પુણ્યવાન ગીતાર્થોને માથે સંઘરક્ષાદિની જવાબદારી નીભાવવાની હોય છે.

પૂ. સિદ્ધસેનાદિવાકરસૂરિજીના ગુરુ પૂ. વૃદ્ધવાદિ-દેવસૂરિજીએ, પૂ. હેમચન્દ્રાચાર્યજીના ગુરુ પૂ. દેવચન્દ્રસૂરિજીએ પોતાના ગીતાર્થ શિષ્યો સુયોગ્ય રીતે 'વાચસ્પતિ' બન્યા કે તરત સ્વલક્ષી સાધના માટે એકાન્તવાસનો સ્વીકાર કરી લીધો હતો.

પૂ. કૃપાલુદેવની વધતી જતી વધે જ્યારે જ્યારે

શિષ્યોએ વાચના-દાનની પ્રાર્થના કરી છે ત્યારે ત્યારે તેઓ એક જ વાત કરતા રહ્યા હતા કે, “સાધુઓ ! વિષય-કળાય બહુ ખરાબ છે. તે આપણા સંયમજીવનને ધૂળ કરી નાંખતા હોય છે. તમે તેમનાથી ખૂબ સાવચેત રહેજો. ભગવાનની આજી પ્રમાણેનું જીવન જીવજો.”

બસ, આથી વધુ વાચના તેમણે ક્યારેય આપી નથી. આથી જ લોકો તેમને વ્યાખ્યાનશક્તિની ઉણપવાણા કહેતા મણ છકીકતમાં તેઓ સૌથી શ્રેષ્ઠ વ્યાખ્યાનકાર હતા. તેમનું જીવન સ્વયં સંપૂર્ણ વ્યાખ્યાનસ્વરૂપ હતું. તેમનું જ્ઞાન ગ્રીજા નંબરના જ્ઞાનને-ભાવનાજ્ઞાનને-સ્પર્શી જઈને આત્મ-પરિણાતિમત્ત જ્ઞાન બની ગયું હતું, જે સંપૂર્ણપણે આત્માના પ્રત્યેક પ્રદેશમાં સોંસરું ઉંતરી ગયું હતું.

પરિણાતિમત્ત જ્ઞાનના સ્વામી કૃપાલુદેવ હાલતા, ચાલતા, ખાતા, પીતા, ઊંઘતા પરિણાતિમત્ત જ્ઞાનના અજોડ વ્યાખ્યાનદાતા હતા.

બિચારા ! સ્થૂલદિલ લોકોને આટલું ઊંડાણ ક્યાંથી પ્રાપ્ત થાય ?

પૂજ્યશ્રીના શિષ્યોમાં જે વ્યાખ્યાનદાતાઓ

હતા તેમના વ્યાખ્યાનથી સંસારની અસારતાનો બોધ પામીને જે મુમુક્ષુઓ સાધુ થતાં તેઓ કોઈના પણ ભલે શિષ્યો થાય પણ તેમને જ્ઞાન-ધ્યાન અને સંયમધર્મની તાલીમ તો કશો ય પક્ષપાત રાખ્યા વિના પૂ. કૃપાલુદેવ જ આપતા. પરસમુદ્દાયના કહેવાતા સાધુઓને પણ પોતાની પાસે વર્ષ-બે વર્ષ રાખીને પૂ. કૃપાલુદેવ તાલીમ-દાન કરતા.

પૂ. કૃપાલુદેવ કર્મ અંગેના તત્ત્વજ્ઞાનના અજોડ નિષ્ણાત હતા. તે અંગેની મૂંજવળોને દૂર કરવા માટે પૂ. પુષ્યવિજયજી મહારાજ, પૂ. ઉદ્યસૂરિજી મહારાજ વગેરે ધુરંધર શાસ્ત્રવેત્તાઓ પૂ. કૃપાલુદેવ પાસે આવતા, ખૂબ સંતોષકારક સમાધાન મેળવતા.

કર્મના તત્ત્વજ્ઞાનના ઊંડા દરિયે ઝૂબકી મારનારા, શ્રુતસાગરના અજોડ તરવૈયા તો ભાઈ !
પૂ. પ્રેમસૂરિજી મહારાજ જ.

પૂ. કૃપાલુદેવના ગુરુદેવ પૂ. દાનસૂરિજી મહારાજે તેમનું છ્ય આગમોનું તલસ્પર્શી જ્ઞાન જોઈને ‘સિદ્ધાન્તમહોદ્ધિ’ બિરુદ્ધી નવાજ્યા હતા.

પૂ. કૃપાલુદેવ પોતાના શિષ્યોને કહેતાં કે મારા નામ સાથે આ ગુરુદા વિશેષણ સિવાય કોઈ

વિશેષજ્ઞ જોડવું નહિ.

એક દિ' ડીસામાં પૂ. ભાનુવિજયજી મહારાજ આ અંગેની ભૂલ અખબારી નોંધ હેતાં કરી બેઠા. પૂ. કૃપાલુદેવને ખબર પડતાં તેમને ખૂબ સખત શબ્દોમાં ઠપકો આખ્યો હતો.

પૂ. કૃપાલુદેવની જ્ઞાનસાધના જબરદસ્ત હતી. એક ક્ષણ પણ સ્વાધ્યાય વિનાની જતી નહિ. તેમને વંદનાર્થે આવેલા મહાજનાગ્રહી શેઠ કસ્તૂરભાઈ તેમને શાસ્ત્રવાંચનમાં લીન જોઈને આશ્ર્યચક્રિત બન્યા હતા, અત્યન્ત પ્રસન્ન થયા હતા. દસથી પદર મિનિટ ચૂપચાપ બેઠા તો ય પૂ.કૃપાલુદેવ પોતાના વાંચનમાંથી મોં બહાર કાઢી શક્યા ન હતા.

પૂ. કૃપાલુદેવે સંક્રમકરણ ઉપર સંસ્કૃતમાં ટીકા રચી હતી. માર્ગણાદ્વાર નામનો ગ્રન્થ લખ્યો હતો. અન્ય પણ નાના મોટા પુસ્તકો લખ્યા હતા. પૂ. કૃપાલુદેવને ગુજરાતી ભાષાના લેખનો બિલકુલ પસંદ ન હતા. તે કહેતાં કે દર બે-ત્રણ સૈકામાં ગુજરાતી ભાષામાં ઘણું પરિવર્તન આવતું હોય છે, જ્યારે સંસ્કૃત વગેરે ભાષાઓ વ્યાકરણબદ્ધ હોવાથી અપરિવર્તનશીલ રહે છે, માટે તેને જ દીર્ઘકાલીન

ભાષા સમજને તેમાં લખવાનો મહાવરો પાડવો જોઈએ.

પૂ. કૃપાલુદેવની જ્ઞાનસાધનાની વિશેષ વાતો કરું.

તેઓ રોજ રાતે અઢી વાગે અવશ્ય ઉઠી જતા. કુર્મપયડી, પંચસંગ્રહ વગેરે શાસ્ત્રશલોકો કણુઠસ્થ હોવાથી તેમનો અર્થચિંતન સહિત-અનુપ્રેક્ષા-પાઠ કરતા. જે સાધુઓ તેમની પાસે ભજીતાં તેમને પણ સમય મળતા ઉઠાડી દેતા. (કડકડતી ઠંડીના સમયમાં પોતાન ઓળાવાયેલી બે કે ગાણ કામળી તથા સંથારારૂપે પાથરવામાં આવેલા તમામ આસનો આજુબાજુમાં સૂતેલા સાધુઓની ઉપર ભારે ચૂપકીથી નાંખી દેતા. આ વાતની તે સાધુઓને સવારે ઉઠતાં ખબર પડતી. તેઓ બોલી ઉઠતાં, ‘કેવી વાતસલ્યમયી મા !’)

પૂ. કૃપાલુદેવ તે સાધુઓની ઊંઘ જોરમાં હોય તો આંખે આદું પાણી છાંટવાનું કહેતા, જેથી ઊંઘ ઉડી જાય.

કર્મસાહિત્યના લેખક શિષ્યોનું બધું ન્યાય-વ્યાકરણ-સિદ્ધાન્તયુક્ત લેખન દિવસ દરમ્યાન

વાંચતા, ભૂલો કાઢીને બતાડતા. સારામાં સારા-પ્રબુદ્ધ-નૈયાયિક અને વૈયાકરણી શિષ્યો પણ ૮૦-૮૨ વર્ષની વયે પૂ. કૃપાલુદેવનું તે વિષયોનું જવંત અને તલસ્પર્શી જ્ઞાન જાણીને સ્તબ્ધ બની જતા.

જ્યારે કોઈનું લખાણ જોવાનું બાકી ન રહ્યું હોય ત્યારે તેઓ કહેતા, “સાધુઓ ! મારે ભોજન ખૂટી ગયું છે. જલદી તૈયાર કરીને મને આપો.”

પૂ. કૃપાલુદેવની ધારણા એવી હતી કે એકવાર જરાક કાચી પરીક્ષા થાય અને તેથી ભૂલથી કોકને દીક્ષા અપાઈ જાય તો ય વાંધો નહિ. શરીરે સાવ નબળા, ધનથી સાવ ગરીબ, બુદ્ધિમાં ઉણા, જીવનમાં દોષોવાળા આત્માઓને પણ દીક્ષા અપાઈ જાય તો ય વાંધો નહિ. બેશક, પત્થર અસલમાં જ ભારે ગુણવત્તા ધરાવતો હોય તો શિલ્પી સહેલાઈથી વિશ્વપ્રસિદ્ધ મૂર્તિ કંડારી શકે, પરન્તુ નબળી ગુણવત્તાવાળાને પણ ખૂબ હોંશિયાર શિલ્પી હોય તો ટાંચી-ટોકીને સુંદર પ્રતિમા બનાવી તો શકે જ.

આ કારણે પૂ. કૃપાલુદેવ કેટલીકવાર ઉતાવળે પણ દીક્ષાદાન કરતા. એમાં બહુધા સફળતા મળતી. હા, ૬૨ દસમાંથી બે પિતાળ નીકળી પડતા. પણ તેથી

દીક્ષાદાનમાં નિષ્ફળતા મળી તેવું તે માનતા નહિ. તે કહેતાં કે કુંભાર પણ ઘણી કાળજી રાખીને દસ ઘડા તૈયાર કરે છે છતાં જો તેમાં બે ઘડા કાચા નીકળે : ફૂટી જાય તો તેટલા માત્રથી તે કુંભારને અણઘડ ન કહેવાય. આ તો સોમાંથી અંસી માર્ક્સ આવ્યા. આને અંગ્રેજીમાં ‘ડીસ્ટીંક્શન’ કક્ષાના ખૂબ સારા માર્ક્સ કહેવામાં આવે છે.

હલાહલ કલિકાલ સામે નજર કરતાં એમ કહેવાનું મન થાય કે દસમાંથી ચાર ઘડા ફૂટી જાય તો ય ૬૦ ટકા જેટલું સુંદર પરિણામ આવ્યું કહેવાય.

આ હલાહલ કલિકાલ એટલે કાંકરાઓના બનેલા ફગલામાં ઘઉંના દાણા પામવાનો કાળ.

અન્ય ધર્મોના કેટલાક સાધુ-સંઘની આવી હાલત જોવા મળે છે. જૈનસંઘના શ્રમણસંઘમાં આવી હાલત નથી, ખૂબ સારી હાલત છે : ઘઉંના ફગલામાં થોડાક કાંકરા પેસી જવાની.

પુ. કૃપાલુદેવ કહેતાં કે ઉત્તમ શ્રમણ-રત્નો પામવા માટેની ખાણ ખોદતાં પત્થરો કપાળે ભટકાય ખરા પણ તેથી નિરાશ થવાની જરૂર નથી, કેમકે તે બધી નિષ્ફળતાઓની સામે ખાણમાંથી એકાદ-બે

શ્રમણરત્નો પ્રાપ્ત થઈ જાય તો બધી મહેનત સફળ થઈ ગઈ કહેવાય. સો, બસો, ત્રણસો આત્માઓને દીક્ષા અપાય. એમાં એક જ આત્મા કલિકાલસર્વજ્ઞ ભગવંત પૂ. હેમચન્દ્રાચાર્ય તરીકે બહાર આવી જાય એટલે ભયો ભયો. એવો એકાદ પણ ઉત્તરાધિકારી પામવાની દરેક પ્રભાવક આચાર્યોની અપેક્ષા હોય છે. એમના જીવનનું આ સૌથી મોટું કાર્ય છે. જે તે સંપન્ન ન થાય તો ‘દીવા પાછળ અંધારું’ ન્યાયે તેમનું પ્રભાવક જીવન નિષ્ઠળતાને વર્ણું ગણાય.

વિશેષાવશ્યક ભાષ્યમાં ગ્રન્થના ત્રણ ભાગોમાં મંગલ કરવાનું જણાવ્યું છે.

(૧) ગ્રન્થારંભે મંગલ : ગ્રન્થાધ્યયન નિર્વિઘ્ને પાર ઉત્તરે તે માટે.

(૨) ગ્રન્થમધ્યે મંગલ : ગ્રન્થના પદાર્થો આત્મસાત્ત થાય તે માટે.

(૩) ગ્રન્થસમાપ્તિ વખતે મંગલ : લેખક, વાચકાદિને એ ગ્રન્થના અધ્યયનને સતત ચાલુ રાખે તેવી પ્રભાવક શિષ્યસંપદાની પ્રાપ્તિ માટે.

આવા ખ્યાલોથી પૂ. કૃપાલુદેવ જરાક ઉતાવળે પણ દીક્ષાઓ આપી દેતા. આમાં જે ‘નબળા’

‘अपात्र’ नीकળे तेमना तरफथी पू. કૃપાલુટેવને ઘણું સહવું પડ્યું છે. સહન કરવાની મર્યાદાથી બહાર થઈને ઘણું વધુ સહવું પડ્યું છે.

પણ શું થાય ? ઉત્તરાધિકારી-સમર્થ ઉત્તરાધિકારી-પ્રાપ્ત કરવો તો જોઈએ જ.

પू. દેવચન્દ્રસૂરિજી મહારાજના આંખના આંસુ જોઈને આકાશેથી દેવાત્મા ઉત્તરી આવ્યો. ઉત્તરાધિકારીની પ્રાપ્તિ થાય તેવી ભાવના જગ્ઞાવી. દેવાત્માએ ધંધુકાના મોઢ વાણિયા ચાચિંગના પુત્ર ચાંગા તરફ આંગળીચીંઘણું કર્યું. તેમ જ થયું. એ ચાંગો તે ભાવી પू. હેમચન્દ્રાચાર્ય મહારાજ.

પू. યશોવિજયજી મ.ના સમકાલીન પू. આચાર્ય સિંહસૂરિજીએ દેવસાધનાથી ઉત્તરાધિકારીની ભાળ મેળવી. તે હતા; રોજ પાણીના ઘડા ઉંચકીને લાવનારા પू. પ્રભવિજયજી. ગુરુએ વળતે દિ’ આચાર્યપદે આરૂઢ કર્યો. પદપ્રાપ્તિનો ચમતકાર થયો, પ્રભાવક વ્યાખ્યાનકાર બની ગયા. પહેલા જ વ્યાખ્યાનમાં સકલકુશલવલ્લી... કરી મોંમાંથી નીકળી ગઈ.

પू. પ્રભવસ્વામીજીએ જ્ઞાનબળથી શયંભવ

બ્રાહ્મણને જોયો. દેવે તેને ઉત્તરાધિકારી બનાવવા જણાવ્યું.

પૂ. મુનિચન્દ્રસૂરિજીને માંડ-અચાનક-ગુણચન્દ્ર ગરીબ કિશોર જડ્યો, જે ભવિષ્યના પૂ. વાદિદેવસૂરિ બન્યા જેમણે ખુંખાર દિગંબરાચાર્ય કુમુદચન્દ્રને વાદમાં ઘોર પરાજ્ય આપીને શેતામ્બર મૂર્તિપૂજક જૈનસંધની વિજ્યપતાકા ગગનમાં લહેરાવી.

ચાણકયે ભારે જહેમત પછી ચન્દ્રગુપ્તને શોધી
www.uspradhan.com
કાઢ્યો. મગધનો સમાટ બનાવ્યો.

ગાયકવાડ અપુત્રીઓ મૃત્યુ પામતાં ચારેબાજુ ઉત્તરાધિકારીની શોધ ચાલી. ગોપાલ નામનો ગોપાલક ખેડૂ-દીકરો લોહીના સંબંધમાં યોગ્યરૂપે જરી ગયો. તે વડોદરાના મહારાજાપદે આરૂઢ થયો.

પોતાના ઉત્તરાધિકારીઓ બને તે માટે પૂ. હરિભદ્રસૂરિજીએ સંસારીપણાના ભાણોજો હંસ અને પરમહંસને દીક્ષા આપી. અત્યન્ત મેધાવી મુનિઓ બનાવ્યા.

કાશ ! બૌદ્ધ લિક્ખુઓએ તેમને મારી નાંખ્યા. ઉત્તરાધિકારી બનવાને પાત્ર હોવાથી તેમના મોત ઉપર સૂરિજી કોધથી આંધળાભીત થયા. અંતે

૧૪૪૪ ગ્રન્થોની નવરચનાનું પ્રાયશ્રિત કરીને શુદ્ધ થયા.

પૂ. કૃપાલુદેવના મન-વચન-કાયાના ત્રિકરણયોગો અરિહંતસ્વરૂપ અરિહંતની આજ્ઞા સાથે તદીકાર, તચ્છિતા, તલ્લેશ્ય બની ગયા હતા. આ યોગદશાથી તેમણે ઉગ્ર (તરત ઉદ્યવતી) અને સ્વચ્છ (પુષ્યાનુબંધી) પુષ્ય આ ભવમાં જ ઉપાર્જન કરી લીધું હતું એટલે તેમને એકના ય જ્યાં ફાંફા હોય છે ત્યાં પૂરા નાણ ઉત્તરાધિકારીઓ પ્રાપ્ત થયા. તેમની જિનશાસનને ભેટ ધરી.

પૂ. કૃપાલુદેવના જીવનનો સૂર્ય ઉદ્ય પામી ચૂક્યો હતો ત્યારે પૂજ્યપાદ રામચન્દ્રસૂરિજી (પ્રથમ શિષ્ય) પ્રાપ્ત થયા.

સૂર્ય મધ્યાહ્ને પહોંચ્યો હતો ત્યારે પૂજ્યપાદ ભાનુવિજ્યજી પ્રાપ્ત થયા.

સૂર્ય અસ્તાચલને અવલંબવા તરફ ધસી રહ્યો હતો ત્યારે પૂજ્યપાદ જ્યઘોષવિજ્યજી પ્રાપ્ત થયા.

તેમની મુખ્ય વિશેષતાઓ જોઈએ તો :
પહેલાં પ્રવચનપ્રભાવક હતા.

બીજા ઉગ્ર તપસ્વી હતા.

ગીજા મહાગીતાર્થ હતા.

આ ગ્રણોય કમશઃ ગચ્છાધિપતિ બન્યા. હાલ તેમાંના છેલ્લા ગચ્છાધિપતિ-પદ ઉપર બિરાજમાન છે. બધાએ જિનશાસનની ખૂબ ખૂબ પ્રભાવના વિવિધ રીતોથી કરી છે.

એકાદ પણ સુયોગ્ય ઉત્તરાધિકારીના જે કાળમાં ફાંઝા છે તે કાળમાં આ દિવ્યવિભૂતિએ ગ્રણ ગ્રણ મહાત્માઓ પેદાદ્યુતિ-અારંભમાં, સધ્યમાં અને અન્તમાં-એ તેમના (૧) ચારિત્ર-ધર્મસ્વરૂપ કહૃરપણે આજ્ઞાપાલન અને (૨) આજ્ઞાપક્ષપાત(બહુમાન)ની જગ્ઞાળતી, ઉગ્ર, નિર્મણ આરાધનાઓનું આ પરિણામ જગ્ઞાય છે.

એ મહાત્માને ગ્રણ ઉત્તરાધિકારીઓ પ્રાપ્ત થયા પણ તેની સાથે જ પચાસ જેટલા ચારિત્રકહૃર, સ્વાધ્યાયરસિક, ડિયારૂચિ, ગુરુસમર્પિત શિષ્યો પણ મળ્યા.

આ બીજી મોટી સફળતાનું મૂળ જાણવું હોય તો ચાલો આપણે તીર્થધિરાજ શ્રી પાલીતાજ્ઞ જઈએ.

પ્રાય: તે વિ.સં. ૨૦૦૫ની સાલ હતી.

શાંતિજ્યના પહાડ ઉપર ગુરુ-શિષ્યની એક જોડી ચડી રહી હતી. ગુરુ એટલે આપણા પૂ. કૃપાલુદેવ. તેમના મુખ ઉપર અપાર ગાંભીર્ય જણાતું હતું. તેમણે તે શિષ્ય નામે પૂ. ભાનુવિજ્યજીને વાત કરી કે, “મારી ઈચ્છા છે કે આપણે મુંબઈ જઈએ. જૈન શ્રાવકો વિશાળ સંખ્યામાં ત્યાં વસે છે. એ મોહનગરી હોવા છતાં જિનાલયોથી મંદિર ધર્મનગરી પણ છે. ત્યાં મારું સ્વભાવ સત્ય બનીને ધરતી ઉપર અવતરી જશે. અત્યારે આ પવિત્ર ધરતી ઉપર હું મારા સંયમજીવનના બળનો સધીઆરો લઈને સંકલ્પ કરું છું કે મુંબઈ જઈને પચાસ જેટલા શિક્ષિત, શ્રીમંત યુવાનોને દીક્ષા આપવી. તેમને ઉત્તમ કોટિના પંચાચારોના પાલક સાધુ બનાવવા. તેઓ ભવિષ્યમાં જિનશાસનની ધુરા ઉઠાવે. જૈનશાસનનો જ્યજ્યકાર મચાવે.”

સુવિનીત ગુરુભક્ત શિષ્યે વંદના કરીને પૂ. કૃપાલુદેવની વાત સ્વીકારી. એની સાથે કહ્યું, “આ સર્વણતા પામવા માટે હું મારી બધી શક્તિ કામે લગાડી દઈશ. આપ મને આશિષનું દાન કરો.”

પૂ. કૃપાલુદેવ, બંધુબેલડી-પૂ. ભાનુવિજયજી મહારાજ તથા પૂ. પઞ્ચવિજયજી મહારાજ અને કેટલાક સાધુઓએ મુંબઈ તરફ પ્રયાણ કર્યું.

પૂ. ભાનુવિજયજી મહારાજ ગુર્વાશિષ પાખ્યા કે તરત તેમની વ્યાખ્યાનશક્તિ આસમાનને આંબી ગઈ. બે બંધુઓનો કંઠ જન્મજાત અદ્ભુત હતો. પ્રવચનો થવા લાગ્યા અને વિરાગભરી સજ્જાયો અપૂર્વ રાગ સાથે બે ભાઈઓ ગાવા લાગ્યા. મુંબઈને ઘેલું લાગ્યું. એવો કોઈ-મોટામાં મોટો હોલ ધરાવતો-ઉપાશ્રય ભરચક બની જતો, જાણો કીડીયારું ઉભરાતું. બે થી અઢી કલાકના પ્રવચનો પણ જરાય ચસક્યા વિના શ્રોતાઓ મન્ત્રમુદ્ધ બનીને સાંભળતા.

મોક્ષનું લક્ષ અને સર્વવિરતિધર્મનો પક્ષ-આ બે જ વાતો પ્રવચનોનું હાઈ રહેતું.

અને... જોતજોતામાં તેનું પરિણામ આવવ લાગ્યું. ચાર-પાંચ વર્ષમાં પચાસ જેટલા તો કોલેજ્યન યુવાનો દીક્ષિત બન્યા. સર્વવિરતિધર્મન કઠોર પંથે હર્ષભેર સીધાવ્યા. પૂ. કૃપાલુદેવના અન્ માતા-પિતાઓના આશિષનું બળ મળે પછી

સાધનાનો કઠોર પંથ સુંવાળો બની જાય તેમાં શી નવાઈ ?

એ મહાત્માઓમાં પ્રથમ દીક્ષિત હતા; પૂ. જ્યઘોષવિજ્યજ્ઞ મહારાજ. તેઓ હાલમાં ગચ્છાધિપતિનું ગૌરવવંતુ, ખૂબ જવાબદારીઓથી ભરેલું પદ પૂ. કૃપાલુદેવાહિ ગુરુવર્યોની કૃપાથી ભરોભર સંભાળી રહ્યા છે. તે ખૂબ યશસ્વી છે, અત્યન્ત પુષ્યવાન છે, વિશુદ્ધ સંયમના ધારક છે, [તમામ આગમોના અધિકારીશુદ્ધ અભ્યાસી](http://www.yugprandhan.com) છે, મહાગીતાર્થ છે. પૂ. કૃપાલુદેવે જે પદ્દક (વીલ) બનાવી રાખેલ તેમાં પૂ. ભાનુવિજ્યજ્ઞ મહારાજનો આખો સમુદ્ધાય તેમના હસ્તક રહે તેવું જણાવેલ છે. આથી જ તેમને આ ગચ્છાના અધિપતિ સર્વાનુમતે બનાવાયા છે.

જો કે આ મહાત્માનો શરૂના સમયમાં કાયોપશમ નગરાય હતો એટલે સંસ્કૃત અને પ્રાકૃતભાષાના અચ્છા શાતા બની શક્યા ન હતા. છતાં તેઓ તે ભાષાના તમામ ગ્રન્થો બહુ સરળતાથી વાંચી-ભણી શક્યા છે. એકવાર મુનિઓ સમક્ષ ખંભાતમાં લાગાર પાંત્રીસ મિનિટ સુધી અસ્ખલિત

રીતે ‘ખડુજ્જવનિકાય’ના વિષય ઉપર પ્રાકૃત ભાષામાં વક્તવ્ય આપ્યું હતું. સાધુઓ સ્તબ્ધ બની ગયા હતા, પણ ખરેખર તો આમાં કોઈ આશ્રય ન હતું. કૂર્યાલ સરસ્વતી (પૂ. કૃપાલુદેવ) પ્રત્યેના અગાધ બહુમાનનું આ સહજ સંભવિત પરિણામ હતું.

‘ગુરુની કૃપા હોય તો શક્તિ વધે’ એ વાત ખોટી છે. ‘ગુરુ પ્રત્યે ખૂબ બહુમાન હોય તો શક્તિ ફૂદકે-ભૂસકે વધે’ એ જ તદ્દન સાચી વાત છે. એકલવ્યનું દાખાન્ત આ વાતની ગવાહી પૂરે છે.

પૂ. કૃપાલુદેવે કર્મના તત્ત્વજ્ઞાન ઉપર રાત ને દિ’ ચિંતન કર્યું હતું. તેના પરિણામે તેમના જ્ઞાનમાં આ ચિંતનનો સાગર હિલોળે ચડ્યો હતો. એ જ્ઞાનની ઊંડાઈ જેણે માપી તેણે કહ્યું કે, “આ તો વિચ્છિન્ન થયેલું કર્મનું તત્ત્વજ્ઞાન જીવંત બની ગયું છે. આને શબ્દસ્થ બનાવી દેવું જોઈએ.”

પૂ. કૃપાલુદેવની પણ આ જ ઈચ્છા હતી. પણ રોતાની વૃદ્ધાવસ્થાદિના કારણે પોતે તે કાર્ય કરી શકે તેમ ન હતા.

એકવાર તેમનું ચિંતાગ્રસ્ત મુખ જોઈને પરમ ગુરુભક્ત પૂ. ભાનુવિજયજી મહારાજે તેનું કારણ

પૂછ્યું. કારણ જાણી લીધું. તેમણે કહ્યું, “મને છ માસનો સમય આપો. તેમાં આ ગંભીર પદાર્થોનું લેખનકાર્ય સડસડાટ કરવાની ક્ષમતા પામી જાય તેવા બાર યુવા-શ્રમણોને હું તૈયાર કરી આપું. એક વાર ભૂમિકા મજબૂત થઈ જાય પછી આપ તેઓને વાચનાઓ આપો. તે સાધુઓ આપના માર્ગદર્શન પ્રમાણે લખવાનું શરૂ કરે.”

અરે... કેવી થઈ ગઈ કમાલ ! લગાતાર પંદર વર્ષ સુધી બાર સાધુઓએ અસ્ખલિતપણે માત્ર પિડવાડામાં બેઠક લગાવીને તે કાર્ય લગભગ પૂરું કરી દીધું. એક પ્રેસ ખરીદાયો જેણે આ જ ગ્રન્થોનું મુદ્રણ લગાતાર પંદર વર્ષ સુધી કર્યું.

જૈનધર્મની જ્ઞાનસમૃદ્ધિ આ સાહિત્યથી એકદમ વધી ગઈ.

પૂ. કૃપાલુદેવે તે સાધુઓને, વિશેષતઃ તો તે સંચાલક પૂ. ભાનુવિજયજી મહારાજને અંત:કરણની ઢગલાબંધ આશિષોથી નવડાવી નાંખ્યા.

એ બાર મુનિઓમાં સૌથી વધુ વ્યુત્પત્ત બની રહ્યા પૂ. જ્યઘોષવિજયજી મહારાજ.

એકવાર તો એમના જ્ઞાનની અગાધતા એવી

स्थितिने स्पशी गઈ के पू. કૃપાલુદેવના મનમાં જે સંદેહ ઉત્પન્ન થતો કે જે પ્રશ્નોનું સમાધાન ન જડતું તે બધું પू. કૃપાલુદેવ આ મહાત્માને પૂછ્યા. મહાત્મા સંપૂર્ણ સંતોષકારક ઉત્તર દેતા. આથી પू. કૃપાલુદેવ એમની ઉપર અત્યન્ત પ્રસન્ન રહેવા લાગ્યા.

વારંવાર પ્રભુ વીર બોલતા, “ગૌતમ ! ગૌતમ !”

વારંવાર પू. કૃપાલુદેવ બૂમો પાડતા,
“જયધોષ... જયધોષ...”
વર્તમાનકાલીન ગચ્છાધિપતિ તરીકે તેઓ જે ઊંચાઈને વર્ણ છે તેની પાછળ આ ગુરુકૃપાનું જ કામણ થયું છે એમ સ્પષ્ટ દેખાય છે. આજે આ મહાત્માને તમામ આગમો એવા આત્મસાત્ છે કે તેમને પ્રશ્ન પૂછાયા બાદ ગીસ સેકંડની અંદર આગમનું નામ, તે ઉત્તરનો પા� વગેરે બધું જણાવી દે છે.

ઓ મહાત્મન્ ! આપ જીઓ હજારો સાલ.

કર્મતત્ત્વનિષ્ણાત શ્રમણોને ગોચરી વાપરતાં જે તે પદાર્થમાં રાગ ન થઈ જાય તે માટે પू. કૃપાલુદેવ કર્મસાહિત્યના એવા કૂટ પ્રશ્નો પૂછતાં કે જેનો

જવાબ ક્યારેક આખી લિક્ષા વપરાઈ ગયા બાદ પણ જડતો નહિ.

પૂ. કૃપાલુદેવની કેવી આ કાળજી કે સાધુઓને ખાતાં રાગ ન થઈ જાય !

પૂ. કૃપાલુદેવના તીર્થાધિરાજ ઉપર ચાલતાં સંકલ્પની પાછળ જબરદસ્ત ઉથલપાથલોનું બેક-ગ્રાઉન્ડ હતું. તેનાથી તે અત્યાત સંતપ્ત હતા. ગુરુદ્રોહ, શિથીલતા, બ્રહ્મચર્યની ઉપેક્ષા વગેરે દોષોથી તે અત્યાત સંતપ્ત હતા. આથી જ નવસરથી જિનશાસનની મેચ રમવાનો તેમણે વિચાર કર્યો. તે માટે ચારિત્રસંપન્ન, દેવ-ગુરુને અત્યાત વફાદાર સાધુઓની ફોજ તૈયાર કરવાનું જરૂરી બન્યું, જે કામ મુંબઈમાં સંપન્ન થયું. પૂ. ભાનુવિજયજી મહારાજ અને પૂ. પદ્મવિજયજી મહારાજની બંધુબેલડીએ પૂ. કૃપાલુદેવને સજજડ સહાયતા કરી. (આમે ય આ બે મુનિવરો ગુરુસમર્પિત તો હતા જ.)

સાધુઓના નવા ફાલમાંથી એવા પચ્ચીસ સાધુઓને જુદા ફાળવવામાં આવ્યા જેઓ વધુ કહેરકક્ષાનું ચારિત્રજીવન જીવે. નવકારશીનું

પચ્ચફુખાણ, મીઠાઈ, તળેલું, ફરસાણનું સેવન, બપોરે ચા, આધાકર્મી ભોજન-પાન, સ્વાધ્યાયમાં પ્રમાદ, સ્વચ્છંદતા વગેરેથી આ મુનિગણ બાર ગાઉ છેટે હતો. ઉપરાન્ત તે ઘણા બધા યોગોનો વિશિષ્ટ સાધક પણ હતો. આ શુપ પૂ. પદ્મવિજયજી મહારાજને સૌંપાયું. પૂ. કૃપાલુદેવે આ શુપને પોતાનાથી દૂર કર્યુ જેથી ઉત્સવો, સંઘો, ઉપધાનો વગેરેથી અલિપ્ત રહીને તેઓ ઉત્તામ કોટિનું રત્નત્રયીનું આરાધન કરી શકે.

www.yugpradhan.com !
આ પ્રયોગ અત્યન્ત સફળ થયો. પણ કાશ ! એકાએક પૂ. પદ્મવિજયજી મહારાજને ગળાનું કેન્સર થયું. માસકામણનો ધોર તપ કરીને કેન્સરનું નિવારણ કરવાનો પ્રયત્ન થયો, પણ નિયતિને તે મંજૂર ન હતું. પૂર્ણ સમાધિ સાથે પૂ. પદ્મવિજયજી મહારાજ પૂ. કૃપાલુદેવના ખોળામાં ભાથું મૂકીને કાળધર્મ પામવાનો લ્હાવો પામ્યા.

એ પરમ ગુરુભક્ત હતા. એમની ગુરુસેવાએ એમને સમાધિમય કાળધર્મની ભેટ આપી.

પણ તેમની વિદાયથી પૂ. કૃપાલુદેવનો ડાબો હાથ તૂટી ગયો. પૂ. ભાનુવિજયજી મહારાજ

મુખ્યત્વે બહારનું બધું કાર્ય સંભાળતા વિદેશપ્રધાન
હતા જ્યારે આ મહાત્મા ગૃહપ્રધાન જેવા હતા.

સાધુઓને વિરાગભરપૂર વાચનાઓ વડીલબંધુ
પૂ. ભાનુવિજયજી મહારાજ આપતા હતા. મડદાંને
થ બેહું કરી હે તેવી તેમની સાધુવાચનાઓ હતી. ના,
ગૃહસ્થો માટેના પ્રવચનોમાં સાધુઓને જવા માટે પૂ.
કૃપાલુદેવે પ્રતિબંધ મૂક્યો હતો. એ અંગે તેઓ
કહેતાં કે સંસારત્યાગ કરવાની પ્રેરણા માટે
વ્યાખ્યાનો હોય છે. સંસારત્યાગી સાધુઓને તેની
જરૂર ન ગણાય. તેમને તો સંસારત્યાગનું જીવન વધુ
ને વધુ વૈરાગ્યમય, સ્વાધ્યાયમય, ચારિત્રમય,
તપોમય, ગુરુસેવામય બને તે માટેની શાસ્ત્રીય
પદાર્થો ઉપરની વાચના જરૂરી છે.

પૂ. કૃપાલુદેવની ચારેબાજુ સાધુઓ હોય.
તેઓ ભણતા હોય, બીજાને ભણાવતા હોય. કેટલાક
સૂત્રો ગોખતા હોય, કેટલાક તો મોટેથી ગોખતા
હોય. આખું વાતાવરણ સ્વાધ્યાયમય રહે.
સ્વાધ્યાયનો ઘોષ પણ જોરદાર રહે. રાતે દસ-
અગિયાર વાગતા સુધી જબરદસ્ત સ્વાધ્યાયનો ઘોષ
ચાલે. પૂ. કૃપાલુદેવને તો રાતે અઠી વાગે ઊઠી

જવાનું હોય એટલે રાતે વહેલા સૂર્ય જતા. જબરદસ્ત ધોંઘાટ વચ્ચે પણ તેઓ આરામથી ઊંઘી શકતા. એમને આવો ધોષ જ નિદ્રા માટે અનુકૂળ રહેતો. કેવા કમાલ છે, પૂ. કૃપાલુદેવ !

દાઢા ગુરુદેવ પૂ. દાનસૂરિજી મહારાજનો શિષ્યો પાસે સંયમપાલનનો કહુર આગ્રહ હતો એટલે ત્યારથી નવકારશી સમયે કોઈ પણ સાધુ દૂધ પણ વાપરી શકતા નહિ.

www.ramvijayjyotihm.com (પછીથી પૂ. રામચન્દ્રસૂરિ મહારાજ)ને વ્યાખ્યાનનો શ્રમ વધુ પડતો હોવા છતાં પૂ. દાનસૂરિજી મહારાજ તેમને પણ સવારે નવકારશી કરવા દેતા નહિ. હા, જેવું પ્રવચન પૂર્ણ થાય કે તરત તેમના માટે દૂધ મંગાવી લેતા. પૂ. કૃપાલુદેવ-જેઓ પૂ. રામવિજયજીના ગુરુ હતા તે જ-જાતે દૂધ લાવી દેતા અને ખૂબ પ્રેમથી શિષ્યને વપરાવતા. આ બદલ કોઈ સવાલ કરે તો કુહેતા કે મારો રામવિજય જૈનશાસનનો જબરદસ્ત પ્રભાવક થઈ રહ્યો છે. તેનો સૂર્ય મધ્યાહ્ને તપવાનો છે તો હું શા માટે આ લાભ ન લઉં ? પૂ. ગુરુદેવ દાનસૂરિ મહારાજ પણ આવી જ વાતો કરે છે !

નવકારશી-ત્યાગની સમુદ્દરાય-પરંપરા ધરણા વર્ષો સુધી ચાલી પરન્તુ પૂ. કૃપાલુદેવના સમયમાં કેટલાકનો બળવો થતાં તે પરંપરા ઢીલી મૂકવાની પૂ. કૃપાલુદેવને ફરજ પડી. ત્યાર પછી તો એ પરંપરા વિશેષ છિન્ન-ભિન્ન થઈ.

એક સાધુ બપોરે ચા પીતા હતા. જ્યારે તેમને ગણિપદપ્રદાન કરવાનો પ્રસ્તાવ તેમના ગુરુએ પૂ. કૃપાલુદેવ પાસે મૂક્યો ત્યારે તેઓ જોરથી બોલ્યા, ‘રોજ બપોરે ચા પીનારાને ગણિપદ અંપાતું હશે?’ જો કે અંતે પૂ. કૃપાલુદેવને જૂકવું પડયું હતું. કેવી કમનસીબી !

પૂ. કૃપાલુદેવ સ્વયં ઉત્કૃષ્ટ કક્ષાના સંયમધર્મને વરેલા હતા. ઉપરાંત તીવ્ર વૈરાગ્યની દશામાં જૂમતા હતા. વળી કરુણા એમને આત્મસાત્ થઈ હતી.

આટલું ઊંચું આલંબન શિષ્યોને મળવાથી તેઓ પણ ઉત્તમ કક્ષાનું ત્યાગ, તપ અને વૈરાગ્યનું જીવન સહજ રીતે જીવતા.

જો કોઈ સાધુ ગણિતમાં ભૂલ કરી બેસે, કોઈ સ્થળેથી એક પાતરું ભરીને નિર્દ્વિષ મીઠાઈ લાવી દે તો સાઈઠ સાધુના શ્રુપમાં તેટલી પણ મીઠાઈ ખપતી

નહિ. આમ થતાં પૂ. ભાનુવિજયજી મહારાજ તે સાધુને સખત ઠપકો આપતા કે, “તને ખબર છે કે પૂ. કૃપાલુદેવના ત્યાગની વસ્તુઓ પારણાદિકના ખાસ કારણ વિના સાધુઓ વાપરતા નથી, તો શા માટે આટલું પણ લાવ્યો?”

સાધુઓ કહેતાં કે પૂ. કૃપાલુદેવને જે ચીજેનો ત્યાગ હોય તે અમારાથી શી રીતે વપરાય ?

એક અગત્યની વાત કરું જેથી કોઈને ગેરસમજ ન થાય.

પૂ. કૃપાલુદેવ અહીં વગેરે તપશ્ચર્યાઓ, વર્ષાતિપ વગેરે સાધુઓ કરે તેમાં પ્રસન્ન હતા પરન્તુ તેમનો સૌથી વધુ આદર આંબિલના તપનો હતો. જેઓ વર્ધમાન તપની ઓળીઓ સતત કરતા રહે તેમના પ્રત્યે તેમની કૃપા વિશેષ ઉત્તરતી. એનું કારણ એ હતું કે ઉપવાસની સાથે અત્તરવારણું અને પારણું જોડાએલું હોય છે. તેમાં વિગઈઓનું સેવન થતું હોય છે. વિગઈઓને જ્ઞાનીઓએ તાલપુટ જેર કહેલ છે. જે સાધુ યુવાન હોય, વિદ્વાન હોય કે રૂપાદિનો પુણ્યવાન હોય તેને માટે તો વિગઈઓ અત્યન્ત ત્યાજ્ય હોવી જોઈએ. જો સતત આંબિલ

કરાય તો વિગઈનું પાપ લગભગ ખતમ થાય. આથી ધણા દોષોથી ઉગરી જવાય.

બીજી વાત કરું.

પૂ. કૃપાલુદેવ નિત્ય નમસ્કાર જ્ય (૧૦૮ વર્ગેરે વાર) કરવાનું સાધુઓને કહેતા. પરંતુ તેમનો વધુ રસ સ્વાધ્યાયમાં હતો. સ્વાધ્યાયથી સમજણ આવે. જો સાધુ જ્ઞાનયોગી બને તો તેના રાગ, દેખ શીધ્રમેવ મોળાં પડી જાય.

www.yugpradhan.com
શાસ્ત્રમાં કહેલી વાતોઃ (૧) નાણં પયાસગં
(૨) ન વિ અતિથિ ન વિ હોઙ સજ્જાયસમં તવોકમ્મં
(૩) તન્નાણી તિહિં ગુત્તો (૪) જં અન્નાણી કમ્મં ખવેઙ
(૫) અન્નાણી કિં કાહી (૬) જ્ઞાનદશા વિણ
જીવને... આત્મસાત્ કરીને પૂ. કૃપાલુદેવે નમસ્કાર મન્ત્રના જ્ય કરતાં સ્વાધ્યાયને વિશેષ મહત્વ આપ્યું.

બ્રહ્મચર્યનો ખપ કરો.

સ્વાધ્યાયનો જ્ય કરો.

આંબિલનો તપ કરો.

આ તેમના સ્વર્ગો મોકલ્યા ગોલ્ડનસૂત્રો હતા.
શિષ્યો પાસે આ ત્રણ વસ્તુનું પેકેજ માંગતા હતા.

તેઓ બધા દોષોની એક દવા 'સ્વાધ્યાયલીનતા' ગણતા હતા. આથી જે તે વાતે સ્વાધ્યાયને મહત્વ દેતા. પોતાના વસ્ત્રોનું પ્રતિલેખન, માત્રુ પરઠવવું, ગોચરી લાવવી, ઉપધિ લેવી વગેરે બધી બાબતોમાં સ્વાધ્યાયના માધ્યમથી ઉછામણીઓ બોલાવતા. આથી સાધુઓ રાત ને દિન સ્વાધ્યાય કરવામાં સહજ રીતે લીન રહેતા.

એક વાર પૂ. કૃપાલુદેવે સાધુઓ સમક્ષ એક વાત મૂકીને સાધુઓ ચોવીસ કલાકમાં તત્ત્વાર્થસૂત્રન દસ અધ્યાયના મૂળ સૂત્રો ગોખી લાવે. લગભગ ચોવીસ સાધુઓએ આ ભાવના પૂરી કરી.

એક વાર બાર વર્ધના બાળસાધુને કહ્યું, "તમંદાકાન્તા છંદમાં પ્રભુભક્તિરૂપ તદ્દન નવા સેં શ્લોક ચોવીસ કલાકમાં જો ગોખી લાવે તો મારે ભિષાન-ત્યાગ છૂટો કરી દઉં."

પેલા સાધુએ એ કાર્ય પાર પાડી દીધું. તે વખત લગભગ સિતોર સાધુઓ હાજર હતા. સહુ ચું કલ્પનાથી આનંદવિભોર બની ગયા કે આં પૂજ્યશ્રી મીઠાઈ વાપરશે. કોના હાથે પહેલી મીઠાઈ પૂ. કૃપાલુદેવના પાત્રામાં મુકાય ? તેની ઉછામણ

પણ બોલાઈ ગઈ.

પૂ. કૃપાલુદેવ ખૂબ મુંજાઈ ગયા, કેમકે મીઠાઈનો ત્યાગ નિરપવાદ હતો. હવે શું થાય ? પૂ. કૃપાલુદેવને ખબર હતી કે તે બાળસાધુ મારી (ચન્દ્રશેખરવિ.ની) પાસે ન્યાય-હર્ષન ભણો છે. એટલે મારા દ્વારા તેની ઉપર એવું દબાણ લવાયું કે તે બાળસાધુ મીઠાઈ વાપરવાની બાબતમાં પૂ. કૃપાલુદેવની ઈચ્છા ઉપર બધું મૂકી દે. આમ થાય તો મીઠાઈ www.yugpradhan.com

બધું એ પ્રમાણો થતાં પૂ. કૃપાલુદેવે હાશકારો કર્યો. તેમને ખૂબ આનંદ થયો. બાળસાધુને ખૂબ આશિષ આપ્યા.

એ વખતે તેમણે બધા સાધુઓને કહ્યું કે, “મારે મીઠાઈ બંધ છે એ વાતની તમારા બધા ઉપર જગ્બર અસર છે. તમે પણ તેને ત્યાગી છે. જો મીઠાઈ મારે છૂટી થશે તો કદાચ પાતરાંઓ ભરીને લાવેલી મીઠાઈ ઓછી પડશે.”

આ સાંભળીને સાધુઓએ મનોમન પૂ. કૃપાલુદેવને ભાવભર્ય પ્રણામ કર્યો. કમાલ છે, પૂ. કૃપાલુદેવની સર્વ વાતે અનાસક્રિતની ! પૂર્ણ

વિરાગદશાની !

પૂ. કૃપાલુદેવ એટલે સંયમ અને સ્વાધ્યાયલીન મહાત્મા. પોતે ખૂબ ભણે અને સહુને ખૂબ ભણાવે. સહુ પરસ્પર ભણતા-ભણાવતાં થાય તેવો સજ્જડ યત્ન કરે. પંડિતોને રાખવાની બિલકુલ જરૂર ન પડે તે રીતે ભણાવનારા સાધુઓ (અધ્યાપકો) પૂ. કૃપાલુદેવ કરતા. તેઓ માનતા હતા કે સાધુએ અવિરતિધર પંડિતો પાસે ભણવું ન જોઈએ. આ માટે કેટલાક સાધુઓએ પાઠક બનવું જોઈએ.

તે કહેતાં કે ભણવું એ ભણવું નથી, અર્થાત્ ભણવાથી ભણાતું નથી પણ ભણાવવાથી ભણાય છે. જે ભણાવી શકે તે જ ભણ્યું કહેવાય.

આવા વિદ્વાન્ સાધુઓ તૈયાર કરવા માટે ક્ષેત્રો સાચવવાની બુદ્ધિથી ઝટાટ વ્યાખ્યાનકાર બની જાય તે પૂ. કૃપાલુદેવને ઈષ ન હતું.

મહા માસ પછી અનેક સંધો ચાતુમસિ માટે સાધુ માંગવા આવતા. પૂ. કૃપાલુદેવ કહેતાં કે ચાલીસ વર્ષની ઊંમર થાય ત્યાં સુધી હું કોઈ પણ સાધુને ચોમાસુ કરવા-વ્યાખ્યાન વાંચવા-મોકલું નહિ. પણ વિવિધ સંધો આ વાત સ્વીકારતા નથી.

તેમના અતિ દબાણને વશ થઈને સાધુઓ આપવા પડે છે. ખરેખર તો ચોમાસામાં ઉપાશ્રય બંધ રહે તે ઓછું ખરાબ છે. અગીતાર્થ સાધુઓ ઉપાશ્રય ખુલ્લો રહે તે માટે ચોમાસુ કરે તે ચારિત્ર-જીવનની રક્ષા જોખમાઈ જવાની પૂરી શક્યતાને કારણે ઘણું ખરાબ છે.

ચાલીસ સુધીની વયમાં ચિત્તાની નિર્વિકાર સ્થિતિ રહેવી તે લગભગ અશક્ય છે. આ સમય સુધી તો તમામ સાધુઓએ ગીતાર્થ બની જવાય-છેવટે જધન્ય ગીતાર્થ બની જવાય. (બૃહત્કલ્પ, વ્યવહાર, નિશીથ નામના ત્રણ છેદગ્રન્થોની પીઠિકા સૂત્રથી, અર્થથી બરોબર ધારી લેવાય તો જધન્ય ગીતાર્થતા આવે.)

પૂ. કૃપાલુદેવ અગીતાર્થો દ્વારા થતાં લાભો પણ કેવા ગેરલાભરૂપ નીવડે છે ? તેની ઘણી વાતો કરતા.

તેઓ કહેતા કે સંવિળન (અત્યન્ત વિરાણી) હોય અને ગીતાર્થ (આગમોનો દઢ જ્ઞાતા) સાધુ હોય તે જ સાચો સાધુ કહેવાય.

આ સાધુનું સૌથી મુખ્ય લક્ષણ હોય છે; આંતર પરિણાતિનો વિકાસ.

બાહ્ય કિયાકાંડોમાં ખૂબ કહૃતાથી કોઈ સાધુ પ્રવૃત્તિ કરે તેથી તે સાચો સાધુ ન કહેવાય.

સાધુ પરિણાતિમાન્ન હોય.

તે કહૃત આજ્ઞાપાલક કે છેવટે પક્ષપાતી હોય.

તે દેવ-ગુરુનો અત્યન્ત બહુમાની હોય.

તે શુદ્ધ પ્રાયશ્રિતી હોય.

તે સંયમધર્મમાં અને તના પોષક સ્વાધ્યાયમાં લીન-વિલીન હોય.

બધી વાતને એક વાતમાં સંકાન્ત કરવી હોય તો એમ કહી શકાય કે તે વખતોવખત શુદ્ધ પ્રાયશ્રિતી હોય.

પૂ. કૃપાલુદેવની પાપજુગુખ્સા, પરલોકમાં દુર્ગાતિની ભીતિ, આજ્ઞાભંગનો તીવ્ર આઘાત એવા જોરદાર હતા કે તે શુદ્ધ પ્રાયશ્રિત વખતોવખત કરતા જ રહેતા.

તેમના ગુરુદેવના કાળધર્મ બાદ તેઓ પૂ. લભ્યસૂરીશ્વરજી મ. પાસે પ્રાયશ્રિત કરતા. તે પછી પરસમુદ્દાયના હોવા છતાં પૂ. ઉદ્યસૂરીશ્વરજી

મ. પાસે પ્રાયશ્ચિત્ત કરતા. તેમના કાળધર્મ બાદ પોતાના જ મહાગીતાર્થ શિષ્ય પૂ. હેમંતવિજયજી મહારાજ પાસે પ્રાયશ્ચિત્ત કરતા.

જેમાં દુષ્કૃતોની ગહની જીવંત બનાવી દેવાઈ છે તે પ્રથમ પંચસૂત્રનો તેઓ રાતદિવસમાં નવ વાર (૩+૩+૩) પાઠ કરતા, તે વખતે એકદમ ભાવવિભોર બની જતા.

જેમાં મન-વચન-કાયા એકાકાર થઈ જાય તે વસ્તુનો યોગ તેમને ખૂબ ગમતો. તેને જ તેઓ નવકારમન્ત્રનો જપ કહેતા.

આવી એક વસ્તુ હતી દોઢ કલાકની નિત્ય યાત્રા. ખંભાત, પાટણ, સુરત, અમદાવાદ વગેરે નગરોમાં જ્યારે તેઓ વિચર્યા હતા ત્યારે તમામ જિનાલયોની ચૈત્યપરિપાટી કરતાં તે દરેક જિનાલયના મૂળનાયક ભગવંતની તેમણે ધારણા કરી લીધી હતી. આ ઉપરાન્ત શત્રુંજ્ય અને ગિરનારની યાત્રા બરોબર ધારી લીધી હતી. રોજ બપોરે આ બધી ધારણાઓને જીવંત કરતા. પ્રત્યેક મૂળનાયક ભગવંતને સ્મરણમાં લાવીને, બે હાથ જોડીને, મસ્તક નમાવીને નમો જિણાણં... નમો

જિણાણં... બોલતા જતા. એ વખતે એમની મુખમુદ્રા જોતાં સ્પષ્ટ જણાતું કે તેઓ દેહભાન ગુમાવીને આત્મામાં સંપૂર્ણ લીન બની ગયા છે.

પંચસૂત્રાની અનુપ્રેક્ષાથી, દોઢ કલાકની ભાવયાત્રાથી દરેક સમયે અનન્ત કર્મોનો ધ્વંસ થતો. આ મહાત્માની રગરગમાં જિનાજ્ઞાના પદાર્થો જીવંત બનીને રમતા હતા. ક્યાંક પણ ભૂલ થાય તો તેનું પ્રાયશ્ચિત્ત કરવાના કહુર આગ્રહી હતા, કેમકે તેમને પાપનો ત્રાસ ખૂબ થતો. નાનકડી-માનસિક પણ-ભૂલને તે ખમી શકતા નહિ. શુદ્ધ પ્રાયશ્ચિત્તકરણ દ્વારા-સાગર મડદાંને કિનારે ફેંકી દે તેમ-આત્મામાંથી તે દોષને ઉખેડી નાંખતા.

આ અંગેની ઉત્કટ પરિણતિનું સાક્ષાત્ દર્શન કરાવતી અમદાવાદ-નવરંગપુરાની એક ઘટના અહીં જીવંત કરવાનો હું યત્ન કરીશ.

પૂ. કૃપાલુદેવના પરમભક્ત સુશ્રાવક કાન્તિલાલ કોલસાવાળાના બંગલામાં અમારો ઉતારો હતો. બપોરના સમયે પૂ. કૃપાલુદેવ મહાનિશીથ સૂત્રનું વાંચન કરતા હતા. તે વખતે એક પદાર્થ ઉપર તેમનું વાંચન સ્થિર થઈ ગયું. તેમાં જણાવ્યું હતું

કે, “શિષ્ય ચોથા વ્રત સંબંધમાં જે નાની-મોટી ભૂલો કરે તેનું પાપ સોળગણું થઈને ગુરુ (ગચ્છાધિપતિ આચાર્ય)ને ચોંટે. ઈતર વ્રતના દોષોનું પાપકર્મ ચારગણું થઈને ગુરુને ચોંટે.”

આ વાંચન કરતાં તેમની આંખેથી દડ દડ આંસુ નીકળી ગયા. ઉપસ્થિત સાધુઓને કહ્યું, “હવે પરલોકમાં મારી હાલત કેટલી ખરાબ થશે ? ગમે તેટલી કાળજી કરું તો ય શિષ્યો જે તે ભૂલ કરી બેસવાના છે. તેમના પાપો જો આ રીતે મને ચોંટી પડતા હોય તો તેથી થનારી મારી દુર્ગતિની દીર્ઘકાલીન યાત્રા કેટલી બધી ભયાનક યાતનાઓ ભરેલી થશે ? મેં મારા પૂ. ગુરુદેવને આચાર્યપદ નહિ આપવા રડીને વિનંતિ કરી હતી પણ તે નકારી કઢાઈ. હવે મારી શી દશા થશે ?”

આત્માની કેટલી બધી આ જગ્રત અવસ્થા !

આવી પરિણાતિ અત્યન્ત દુર્લભ છે.

પ્રવચન દેવામાં કે પુસ્તક લખવામાં ઉત્સૂન્તતા ન આવી જાય તે માટે પૂ. કૃપાલુદેવે તે બજેના સમાપ્તિકાળે હાઈક ‘મિચ્છા મિ દુક્કડં’નો ઉલ્લેખ કરવાનું તમામ સાધુઓને જણાવ્યું હતું.

પોતાના જહેર જીવનમાં જે કેટલીક ભૂલો થઈ છે તેનો સ્વીકાર કરીને 'મિચ્છા મિ દુક્કડં'ની વાત કરતું હેન્ડબિલ બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું. તેમાં સંક્રમકરણ ઉપર લખાયેલી નોંધમાં થાયેલી ક્ષતિઓનો ઉલ્લેખ કર્યો છે.

છેલ્લા સૈકાનો સૌથી વિવાદાસ્પદ તિથિ અંગેનો પ્રશ્ન હતો. તે અંગે પોતે સકળ સંઘના વિશિષ્ટ આચાર્યોને ભેગા ન કર્યા, સર્વસંમતિ ન સાધી અને પોતાનું માનેલું તિથિપ્રકરણનું સત્ય જહેર કરવાની જે અવિધિ કરી તેનું મિચ્છા મિ દુક્કડં માંગ્યું છે. (પોતાની આરાધિત તિથિના ગણિતને તે જહેરમાં સાચું જણાવતા હતા. પણ જે અવિધિ થઈ તેને મોટી ભૂલ ગણાવતા હતા.)

આ પ્રશ્નનું સમાધાન લાવવા માટે તેમણે એકવાર અમદાવાદ-જ્ઞાનમંદિર-માં ઉપવાસ શરૂ કર્યા હતા. પણ નિકટવર્તી વર્તુળે બીજે જ દિ' પારણું કરવાની ફરજ પાડી હતી. નિયતિને સલામ કરવા સિવાય કશું સૂઝતું નથી.

વિ.સં. ૨૦૧૪ની સાલમાં અમદાવાદમાં પોતાની પ્રેરણાથી આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢીના

પ્રમુખશ્રી કેશવલાલ લલ્લુભાઈ જવેરીએ મુનિ-સંમેલન બોલાવ્યું હતું. સત્તર દિવસ ચાલેલા આ સંમેલનનું પરિણામ શૂન્ય આવ્યું હતું.

કદાચ એવું માનવાની અધીરાઈ થઈ જાય ખરી કે પૂ. કૃપાલુદેવનું પુષ્યબળ જરૂર પ્રમાણે પહોંચતું નથી. આથી જ તેઓના પ્રયત્નો નિષ્ફળ ગયા હતા.

પૂ. કૃપાલુદેવ સ્પષ્ટપણે માનતા હતા કે તિથિનો પ્રશ્ન ઉકેલાયા વિના જૈનસંધના અનેક પ્રશ્નોમાંથી એક પણ પ્રશ્ન ઉકેલી શકાય તેમ નથી. તેઓશ્રીની ગેરહાજરીમાં વિ.સં. ૨૦૪૪માં આ પ્રશ્નને ઉકેલવાનો પ્રયત્ન તે મુનિ-સંમેલનમાં થયો હતો પરન્તુ તેનો ઉકેલ અધકચરો આવ્યો હતો.

હાય, નિયતિ તારી આસુરી તાકાત !

પૂ. કૃપાલુદેવે આગમોના સાગરનું દોહન કર્યું હતું. કેટલાય ગંભીર પદાર્થો પ્રાપ્ત કર્યો હતા. એમાંનો એક પદાર્થ હતો; પ્રાયશ્ચિત્તીકરણ.

કોઈ પણ સાધુ જો કોઈ ભૂલ કરી બેસે તો તેની દુર્ગતિ થાય. પણ જો તેનું વિધિસર શુદ્ધ પ્રાયશ્ચિત્ત કરે તો દુર્ગતિ ન જ થાય.

વર્તમાનકાળ એ હુંડા અવસર્પિણીનો કાળ છે.

ભરમગ્રહ પણ જતો જતો એની પૂછડી જેરજોરથી પછાડી રહ્યો છે. આવા સમયમાં અત્યન્ત ખાનદાન, અત્યન્ત વિરાગી આત્માઓ પણ-નંદિષેણાટિની જેમ-દોષોમાં પટકાઈ જાય એ અત્યન્ત સંભવિત છે. આવા સાધુઓને ઉગરવાનો રસ્તો એકમાત્ર પ્રાયશ્ચિત્ત છે.

પૂ. કૃપાલુદેવે સાધુઓ શુદ્ધીકરણ કરીને દોષમુક્ત થાય તે માટે એક યોજના કરી.

www.yugpradhana.com નામનો આગમ (છેદ) ગ્રન્થ છે. તેમાં પહેલાં બે અધિકાર શલ્યોદ્વાર કરવા અંગેની હદ્યસ્પર્શી પ્રેરણાઓથી ખીચોખીચ ભરેલા છે. આ અધ્યયન ભણતાં કે ગુરુમુખે વિધિસર વાંચતા કઠોર સાધુનું પણ દિલ પીગળી જાય, ધૂસકે રડી પડીને પોતાના પાપનું ગુરુની પાસે પ્રાયશ્ચિત્ત કર્યા વિના ન રહે.

અહુમદનગરમાં શલ્યોદ્વારની વાચનાનું આયોજન થયું. પૂ. કૃપાલુદેવના પરમભક્ત, મહાગીતાર્થ શિષ્ય પૂ. ભાનુવિજયજી મહારાજે વાચનાદાન કર્યું. એટલી બધી હદ્યસ્પર્શી વાચનાઓ થઈ કે જેના જે દોષો ગૃહસ્થ વગેરે જીવનમાં સેવાયા

હતા તે બધાનું તેમણે સંપૂર્ણ નિવેદન કરીને પ્રાયશ્ચિત્ત લીધું. પૂ. કૃપાલુદેવને ખૂબ આનંદ થયો. આજે પણ ઘણા સાધુઓ ગીતાર્થ ગુરુદેવો પાસે શુદ્ધ પ્રાયશ્ચિત્ત કરી રહ્યા છે.

એક વાર પૂ. કૃપાલુદેવના જીવનમાં વિચિત્ર ઘટના બની ગઈ. ધનવાનો પાસે કોઈ માંગણી કદી ન કરવી તેવો સંકલ્પ તેમને કરવો પડ્યો.

વાત એવી હતી કે મણિલાલ નામના લહીઆ પાસે www.yugpradhan.com હક્કાત્પ્રતલખાવી તેજું એસી રૂપિયા ચૂકવણું કરવાનું હતું. રાધનપુરના ધનાઢ્ય શ્રાવકને આ વાત કરાઈ. તેણે ધસીને ના પાડતાં પૂ. કૃપાલુદેવને લાગી આવ્યું. પેલા શ્રાવકને દુઃખી કરવા બદલ દુઃખ થયું. તે દિવસ પછી જીવનના કેટલાય દાયકા નીકળી ગયા. પૂ. કૃપાલુદેવે ક્યારેય એક પૈસો પણ કોઈ પાસે માંગ્યો ન હતો.

પૂ. કૃપાલુદેવ બાળ બ્રહ્મચારી હતા. યૌવનાદિ વયમાં પણ અઠંગ શીલવાન્ન હતા. પોતાના ગચ્છની પાસે પણ આ વિષયની સખ્ત અપેક્ષા રાખતા હતા. ક્યાંક સહેજ પણ ગરબડ થાય તો સખ્ત દંડ આપતા. યોગ્ય લાગે તો વેષ પણ ઉતારી લેતા. એવા સમયે

તે માનસિક રીતે વ્યગ્ર બની જતા.

કરંડિયામાં એક કેરી બગડે તો તેના બધી કેરી બગડે.

વળી એક સાધુની અનિષ્ટનીય જીવનશૈલીથી કેટલાય કુસંગે બગડે અને જિનશાસનની પુજ્ઞ હીલના થાય.

આ બધા કારણોસર પૂ. કૃપાલુદેવ ખાસ કરીને શીલભંગની બાબતમાં અત્યન્ત સજાગ રહેતા. અરે, www.yugpradaran.com મારી હેતા.

સૂર્યસ્ત થતાંની સાથે નારી (સ્ત્રી અને સાધ્વી) જગત માટે ઉપાશ્રયમાં ૧૪૪મી કલમ લાગુ થઈ જતી.

જે ઉપાશ્રયમાં પ્રથમ પ્રવેશ થાય ત્યારે ગીતાર્થો દ્વારા આખો ઉપાશ્રય તપાસાવી લેતા. કોઈ પણ પ્રકારનું છીંડું ન રહી જાય તેની પૂરી ચકાસણી કરાવી લેતા.

ઉપાશ્રયમાં દાદરાની પાસે જ પોતાનું આસન ગોઠવતા. ત્યાં મોટો પડદો થઈ જતો. તમામ સાધુઓને પડદાંની પાછળ રહેવું પડતું. કોઈ પણ વિજાતીયને અંદર પ્રવેશ મેળવવા-સંસારી દીકરા

વગેરેને વંદન કરવા માટે-પૂ. કૃપાલુદેવની રજા લેવી પડતી. જરાક વધુ સમય લાગી જાય તો પૂ. કૃપાલુદેવ બૂમાબૂમ કરી મૂકતા. કહેતા, “સ્વાધ્યાય બગાડો નહિ. સ્વજનો સાથે બહુ સંબંધ રાખો નહિ વગેરે.”

તેઓ દરેક ઉપાશ્રયમાં દાદરા ઉપર બોર્ડ મુકાવતા. જેમાં લઘું હોય કે, “વ્યાખ્યાનના સમય સિવાય કોઈ સ્ત્રી કે સાધ્વીએ ઉપર જવું નહિ.”

www.krupaludev.esadhvi-sanghjaniswasthapanakaryarey.com
કરી ન હતી.

એક વાર રાધનપુરના પ્રભ્યાત જ્યોતિષી સુશ્રાવક જ્યસુખભાઈ વોરાએ પૂ. કૃપાલુદેવના જોખ જોઈને અણિયાલો સવાલ કર્યો કે, “ગુરુદેવ ! તદન સાચું કહો કે આપને મન, વચન, કાયાથી ક્યારેક પણ લેશમાત્ર વિકાર જાગ્યો છે ખરો ?”

અહો આશ્ર્યમ્ ! પૂ. કૃપાલુદેવે સ્પષ્ટ રીતે ના કહી. કેવા મહાબ્રહ્મચારી ગુરુદેવ !

કણ્ણર બ્રહ્મ-પ્રત પાલનના કારણે તેમના લલાટ ઉપર જબરું તેજ-મૃત્યુના બે કલાક પૂર્વે પણ-જણાતું હતું.

આથી ૭૮ વર્ષની વય સુધી પગે વિહાર કરતા. છેલ્લો વિહાર અઠાર કિલોમીટરનો હતો. તે રાતે ઉભા (કદૂર આગળી) પ્રતિકમણ કર્યું. ‘સુઅદેવયાએ’ની થોય વખતે પડી ગયા. સખત હાઈએટેક આવ્યો. સાધુઓ પ્રમાણી થઈને પ્રતિકમણમાં બેસી ન જાય તે માટે પણ તેઓ ઉભા જ પ્રતિકમણ કરતા.

જીવનના છેલ્લા પાંચ વર્ષમાં કાળે પલટી મારી www.yuppradhan.com સાધુચર્ચમાં અનિવાર્યપણે કેટલાક ફેરફારો કરવા પડ્યા. જો કે તેઓ સ્થિરવાસ કરી દેત પણ ફરતા રહે તો ઘણી બધી શાસનપ્રભાવના થાય. વળી સાધુઓને તેમને જાતે ઉપાડવાનો (સ્ટ્રેચરમાં) લાભ મળે તે હેતુથી સ્થિરવાસ કરવાનું મોકૂઝ રાખ્યું હતું. હજારો કિલોમીટર સ્ટ્રેચરમાં વિહાર થયો. મન મૂકીને સાધુઓએ પૂ. કૃપાલુદેવને ચાર ખલે ઊંચક્યા.

ગુરુસેવા થવા બદલનો એ વખતનો આનંદ શિષ્યોના હૈયે સમાતો ન હતો. એનું વર્ણન કરવાનું મારા માટે અશક્ય છે.

૩૦-૪૦-૫૦ સાધુઓના જૂથમાં વિહાર થતો.

એકેકા ફલાગો ૪-૪ સાધુઓ સ્ટ્રેચરમાં બદલાઈ જતા. બધું જાતે ઊંચકતા. ખભે પાતરાની જોડ રહેતી. છાતીએ પોથી લટકતી. હાથમાં પાણી-ભરપૂર ઘડો ઊંચકાતો.

‘માણસ’ (નોકર) જેવી કોઈ વસ્તુ ત્યાં જોવા મળતી નહિ. નહિ માણસ, નહિ લારી, નહિ સાઈકલ કે ટેમ્પો. બધું જાતમહેનત જિંદાબાદ.

એક દિ’ અનિવાર્ય સંયોગમાં એક માણસ રાખવો પડ્યો. એને પૂ. કૃપાલુદેવથી અદશ્ય રહેવાનું હતું પણ એક વાર તે ચૂક્યો. જડપાઈ ગયો. પૂ. કૃપાલુદેવે તેને રવાના કરાવી દીધો. તેમણે કહ્યું, “માણસ રાખીએ તો તેના દ્વારા ધાસ ઉપર ચાલવું, થૂકવું, સંડાસ જવું, કફ ફેંકવો, સ્નાન કરવું, રાતે ભોજન કરવું વગેરે બધા પાપો આપણને લાગે. પાપોનો આ બોજ આપણાથી શેં ઊંચકાય ?”

માણસો દ્વારા ઉપડાવાતી ડોળીની તો ત્યારે સ્વખે ય કલ્પના ન હતી.

બેશક, પૂર્વે જલાનાદિ અવસ્થામાં સાધુઓ ડોળી (પાલખી)નો ઉપયોગ કરતા. પૂ. કૃપાલુદેવને સાધુઓ દ્વારા ઉપાડાતું સ્ટ્રેચર એ પાલખીનો

આધુનિક પ્રકાર હતો.

પણ વાત આગળ વધી અને ડોળીનો ઉપયોગ શરૂ થયો. પગારદાર નોકરો દ્વારા ડોળી ઉપાડાઈ. પૂ. કૃપાલુદેવ જેવું પ્રચંડ પુષ્ય જેમની પાસે ન હતું, હોંશે હોંશે જ નહિ પણ પડાપડી કરીને જેમને સાધુઓ ઉપાડતા એ સ્થિતિના અભાવમાં ગલાનાદિ સાધુઓ નોકરો દ્વારા ઉપાડતી ડોળીનો ઉપયોગ કરતા લાગ્યા.

આવી પણ સ્થિતિ જે સાધુ-સાધ્વીજીઓ માટે મુશ્કેલ થઈ, અથત્ પગાર (મહેનતાણું) દઈને ડોળી ઉપાડનાર માણસો જેમને ન મળ્યા તેમણે ડોળીના સ્થાને વ્હીલચેરનો ઉપયોગ શરૂ કર્યો. હાલમાં માંડ દસ ટકા જેટલો ડોળીનો વપરાશ છે, નેવું ટકા વ્હીલચેર ચાલુ થઈ ગઈ છે. આર્થિક રીતની જેમને અનુકૂળતા થાય તેમ છે તેવા પણ સાધુઓ સગવડતા ખાતર અથવા ડોળીવાળાઓના વધુ પડતા પગારો, ખર્ચીઓ અને તેમના દ્વારા થતી હેરાનગતિના કારણે વ્હીલચેરને ખૂબ સગવડભરી અને સારી માને છે.

ભલે કદાચ કાળના પ્રવાહમાં આ રીતે દેસડાવવાની ફરજ પડી હોય, પરંતુ આ સાધન વધુ

સગવડીયું હોવાથી જે સ્વીકારાયું હોય તો એથી પણ
વધુ સગવડ તેમાં મશીન મૂકવા દ્વારા કે મારુતિ વગેરે
મોટરોનો ઉપયોગ કરવા દ્વારા પ્રાપ્ત થઈ શકે તેમ છે
તો શું હવે યન્ત્રની ગુલામી આવશે ?

જો આમ થશે અને સાધુજીવનના બે સર્વોત્કૃષ્ટ
તત્ત્વો-લોચ અને વિહાર-માંનું એક તત્ત્વ વિહાર બંધ
પડશે તો સાધુજીવન અનેક શિથીલતાનો અને
સગવડોનો ભોગ બનશે.

વિહાર અને લોચને દૂર કરો એટલે તીર્થકરદેવ
પ્રાણીત મુનિજીવનનો નાશ.

ગાઢ બિમારીના સમયે એમ્બ્યુલન્સનો ઉપયોગ
સર્વત્ર થતા લાગ્યો છે. આગાઢ અપવાદને આગળ
કરીને મોટા ધુરંધરો પણ તેના ઉપયોગમાં સંમતિ
આપવા લાગ્યા છે !

પૂ.સિદ્ધસેનાદિવાકરસૂરિજીએ પાલખી વાપરી
તો ગુરુએ તેમની ખબર લઈ નાંખી.

અકબર બાદશાહે પૂ.હીરસૂરિજીને પાલખી
મોકલાવી તો તેનો સ્પષ્ટ નિષેધ કરી દીધો !

શાસ્ત્રકારોએ જ્લાનાદિકતાના ગાઢ કારણોસર
વિધિવત્ત સ્થિરવાસ કરવાની આજ્ઞા કરી છે. જો

સ્થિરવાસ માટે સંઘો અનુકૂળ થતાં ન હોય તો એ બહુ મોટી કમનસીબી કહેવાય, પણ તેવી કમનસીબીને કબૂલ રાખીને ગલાન, વૃદ્ધ, ત્યક્ત શ્રમણ-શ્રમણીઓ માટે અલગ અલગ વિશ્રામસ્થાનો શ્રાવક-સંઘોએ ઉભા કરવા જોઈએ. તેમની સારી શુશ્રૂષા થાય : તેમને સમાધિમરણની પ્રાપ્તિ થાય તે માટે નોકરડીઓ (શ્રાવિકાઓ શક્ય જણાતી નથી) દ્વારા કામ ન કરાવાય કિન્તુ તેમની જ જુવાન શિષ્યાઓને તેમની સેવાઓની વારાફરતી રખાય. આ શિષ્યાઓ માટે સ્વાધ્યાયની સગવડ કરી આપવી જોઈએ. વિધાપીઠ જેવી સંસ્થા ઉભી કરી શકાય, તેમાં અધ્યયનનો ત્રિવાર્ષિક (પરીક્ષાયુક્ત) કોર્સ રાખવો જોઈએ જેથી સુંદર પરિણામ પામવાની મહત્વાકાંક્ષા સાથે યુવા-સાધીઓ સખત સ્વાધ્યાય કરે અને ગુરુજનોની સેવા કરે.

આવું કશું ય નહિ થવાથી વહીલચેરોમાં વૃદ્ધાદિઓના પ્રવાસો ચાલતા રહે છે. દર વર્ષે ૧૨-૧૫ સાધુ-સાધીઓના એક્સડન્ટ થાય છે, અસમાધિ-મૃત્યુ થાય છે.

આથી પણ વધુ ખરાબ વાત એ બને છે કે

આવી સ્થિરવાસ, વિદ્યાપીઠની સગવડતા ન હોવાથી દરેક ગ્રુપ ચિંતામુક્ત થવા માટે શહેરોની સોસાયટીમાં બંગલાઓ કે ફ્લેટો ખરીદી લે છે, જેનો માલિકની જેમ ઉપભોગ કરાય છે.

આ તો ધર છોડનારાઓએ પુનઃ ધર વસાવ્યું ! આના નુકસાનો ચતુર્થ મહાપ્રતના ભંગ સુધીના થાય તો જરાય નવાઈ પામવા જેવું નહિ. લિફ્ટવાળો, છાપાવાળો, દૂધવાળો વગેરેની સાથે વહેલા પરોઢમાં જો નિત્યસંપર્ક.થાયતો અજર્થ થવામાં શીખાકી રહે ?

મૂળ વાતે આવીએ.

એક વાર પૂ. કૃપાલુદેવે સ્ટ્રેચરમાં બેઠાં એક ઘડો ઉપાડીને ચાલતો માણસ જોયો. તેમનો આત્મા કકળી ઉઠ્યો. તેના દોષસેવનની કલ્પના કરીને-પોતાની અનુમોદનાટિ થતી જાણીને તે મણે સ્થિરવાસનો સંકલ્પ કરીને સાધુઓને જણાવી દીધું. સાધુઓએ ભૂલ સુધારી લીધી : માણસને રજી આપી દેવાઈ.

પૂ. કૃપાલુદેવ અત્યાત્ દોષભીડુ હતા. એક પણ દોષ ન સેવાય તે માટે સતત જગ્રત હતા. પોતે

તો દોષ ન સેવે પરન્તુ સાધુઓ પણ દોષરહિત જીવન જીવે તેના આગ્રહી હતા.

(૧) તેમણે પૂ. ગુરુદેવ દાનસૂરિજી મહારાજે કરેલો જોગની કિયાનો ઉદ્ઘાર વધુ કર્ક બનાવ્યો હતો.

(૨) વિહારમાં મોટર વગેરેમાં ભક્ત લોકો કોઈ પણ ગોચરી લાવી શકતા ન હતા.

(૩) ખાલાની સાથે તે પૂંજવા માટે પૂંજણી અચૂક રખાવતા. www.yugpradhani.com જિતાજ્ઞાને તે અંદ્રિશુદ્ધ પાળતા.

(૪) કેટલાય ચોમાસાઓ તેમણે દાળ-રોટીના બે દ્રવ્યથી જ એકાસણા રૂપે કર્યા છે. તેમનું સૂત્ર હતું, “દાલ ઓર રોટી, બાકી સબ બાત ખોટી.” આમે ય તે જગતે મારવાડી હોવાથી આ ખોરાક તેમને ખૂબ અનુકૂળ પડતો હતો. ક્યારેક વધુ નબળાઈ આવે ત્યારે દાળની જગ્યાએ દૂધ લેતા.

(૫) શ્રાવકોના ઉપધાન તપના રસોડે ખીચડી સિવાય કોઈ પણ ચીજ વહોરાતી નહિ. ખીચડી પણ આંબિલ કરનારાઓને અનુકૂળ (હળદરવાળી સહજ રીતે હોવાથી) પડતી માટે તે જ લાવવાની રજા હતી.

તેના માલમલીદા ઉડાડવાની વાત તો શિષ્યો સ્વખે
ય વિચારતા નહિ.

પૂ. કૃપાલુદેવ ગ્લાન અને વૃદ્ધ સાધુઓના
ભાવી માટે અત્યન્ત ચિંતિત હતા. પોતાની
ગેરહાજરી થતાં તેમની સમાધિપૂર્ણ સેવા થતી રહે તે
માટે એક વાર વાચનામાં આ વાતને ગંભીરપણે રજૂ
કરી હતી. તે વખતે પચાસ સાધુઓએ પોતાના
જીવનકાળમાં કમસેકમ પાંચ વિશિષ્ટ કક્ષાના ગ્લાન
કે વૃદ્ધ/સાધુઓની સેવા કરવાનો અનિગ્રહ કર્યો
હતો. કેવી કમાલ પૂ. કૃપાલુદેવની કે આ રીતે તેમણે
૨૫૦ સાધુઓની સેવા પાકી કરી દીધી હતી !

પૂ. કૃપાલુદેવે બાવીસ કલમ ઘટિત જે પણક
(વીલ) તૈયાર કર્યો હતો તેમાં પણ સાધુઓને
ગચ્છાદિનો ભેદભાવ રાખ્યા વિના ગ્લાનસેવા
કરવાની તીવ્ર ભાવના વ્યક્ત કરી હતી.

પૂ. કૃપાલુદેવ સ્વયં પણ ગ્લાનસેવાનો લાભ
લઈ લેતા. આ તો તેમની અજબગજબની કમાલ
હતી.

(૧) એકવાર ઈલ્લામાં-પોતાની બાજુમાં
સૂતેલા-તાવથી ધગધગતા બાળસાધુનું માત્રુ-બીજાને

બોલાવ્યા વિના-જાતે પરઠવી આવ્યા હતા. સંભવ છે કે આવા વખતે તેમને ‘જો ગિલાણ પડિસેવનું સો મં પડિસેવનું’ જેવી વીરવાણી યાદ આવી જતી હોય.

(૨) એક વાર પૂ. પઞ્ચવિજયજ મહારાજને કેન્સરની બિમારીની પીડા અસહ્ય બની ગઈ. બધા સાધુઓ દોડી આવ્યા. પૂ. કૃપાલુદેવ પણ પથાર્યા. એક સાધુને ખસેડીને જાતે પગ દબાવવા બેસી ગયા. સાધુઓએ ઘણી ના પાડી ત્યારે તેઓ એક જ વાક્ય બોલ્યા, “આપ મુખ્ય વિના સ્વર્ગ ન જવાય.”

આ પ્રસંગે એક વિદ્વાનું સાધુ ઓરડીમાં બેસીને સ્વાધ્યાય જ કરતા રહ્યા. પૂ. કૃપાલુદેવે તેને સખ્તમાં સખ્ત ભાષામાં ઠપકો આપ્યો હતો.

(૩) એકાદ માસ સુધી મને કમરનો અતિશય દુઃખાવો થયો. ઘણા ઉપચારો ચાલુ હતા. સાધુઓ કમર દબાવી આપતા હતા. એક દિ’ પૂ. કૃપાલુદેવ ટેકો લેવા માટે દાંડો લઈને મારી પાસે આવ્યા. મને કહ્યું, “હું તારી કમર ઉપર ચડીને પગેથી દબાવી આપું. મારું વજન ઓછું છે એટલે તને ખૂબ ફાવશે.” આટલું કહીને મારી ઉપર ચડીને ધીમે પગલે કમર દબાવવા લાગી ગયા !

કેવા જિનાજ્ઞાપ્રતિબદ્ધ પૂ. કૃપાલુદેવ ! કેવી કર્મક્ષયની લગની ! કેટલી બધી નિરભિમાનિતા !

જે ગુરુ શિષ્યોની સેવામાં તત્પર હોય તો શિષ્યો તેવા ગુરુની સેવા કરવામાં કેવા ઊછળતા ભાવે અહમહભિકા કરતાં હોય.

પૂ. કૃપાલુદેવના પ્રતિલેખનના વસ્ત્રોની એવી તો ઝૂંટાજૂટ શિષ્યો કરતા કે એ દશ્ય દેવોને ય દુર્લભ હતું.

એક શિષ્ય સેકંડ સહિતની ચોક્કસાઈપૂર્વક બૂમ પાડે ‘પરિલેહણ થાય છે’ કે તરત તમામ ૩૦-૪૦ શિષ્યો જ્યાણાપૂર્વક દોડતા. અરે, સો શિષ્યોના ગુરુદેવ પૂ. ભાનુવિજયજી મહારાજ પણ ઝટપટ ચાલીને પહોંચવા કોશીશ કરતાં બોલતા, “ઉભા રહો, ઉભા રહો. મારા માટે એક વસ્ત્ર રાખો. આ હું આવ્યો !” કોક જ વાર એવું બની ગયું છે કે તે દસ-વીસ સેકંડ માટે મોડા પડ્યા. એક પણ વસ્ત્ર બાકી ન રહ્યું. આ વખતે તે કપાળે હાથ દઈને બોલતા, “કેવો કમનસીબ ! મને ગુરુસેવા ન મળી.”

આ મહાપુરુષે પોતાના ગુરુ પૂ. કૃપાલુદેવની આજવન જે અપૂર્વ સેવા કરી છે તે કાબિલેદાદ હતીઃ.

(૧) વિદેશપ્રધાન તરીકેની તમામ કામગીરી કરીને ગુરુદેવનો ચિંતા-ભાર હળવો કરી દેતા.

(૨) તેમના આરોગ્યની સતત કાળજી કરતા.

(૩) સાધુઓને જે તે વિષયો આત્મસાતુ કરાવવાની તેમની ભાવનાને સંપૂર્ણ સાકાર કરી દેતા. આમે ય પોતે ન્યાયવિશારદ હતા, આગમશાસ્ત્રોના ઠોસ જ્ઞાતા હતા, પ્રકરણાદિના પાઠક હતા એટલે આ ગુરુસેવા તેઓ સારી રીતે કરતા.

(૪) સ્ટ્રેચર ઉપાડનારા સાધુઓની ટૂકડીઓમાં જો તેમનું નામ ન ગોઠવાતું (વર્ધમાન તપની ઘોર સાધનાને કારણો) તો તે વ્યગ્ર બની જતા. સાધુઓને કહેતા, “તમે બધા પાછળના શિષ્યો છો. હું તમારી પહેલાંનો-ઘણો પહેલાંનો-ગુરુદેવનો શિષ્ય છું. તેમની સેવાનો લાભ લેવાનો સૌ પ્રથમ મારો અધિકાર છે. હવે મારો એકડો કદી કાઢશો નહિ. મારી દ્યા કદી ખાશો નહિ.”

અઢળક પુણ્યાઈ, વિદ્વત્તા, શિષ્યસંપત્તિ અને વ્યાખ્યાનશક્તિના માલિક જ્યારે સ્ટ્રેચરમાં એક ખલે પૂ. કૃપાલુદેવને ઊંચકીને પ્રસન્નવદ્ધન સાથે સડસડાટ

મંજિલ કાપતા હોય ત્યારે તે સ્થિતિમાં ‘અપૂર્વ ગુરુભક્ત’ તરીકે જોવાનો લાભ અદ્ભુત બની ગયો છે.

હાઈએટેક આવ્યા બાદના છેલ્લા પાંચ વર્ષોમાં તો તેમના હૈયે ગુરુસેવાનો સાગર હિલોળે ચડ્યો હતો. રોજ રાત્રે ૧૧ કલાક પૂ. કૃપાલુદેવના મસ્તકની પાસે, સાવ પડખામાં બેસીને ધીમા અવાજે એક પછી એક ભક્તિભરપૂર સ્તવન કે વિરાગભરપૂર સજ્જાયો તે સંભળાવતા હોય તે વખતનું દર્શય દેવદુર્લભ બની જતું.

જો કે સેંકડો સાધુઓને સમાધિદાતા ગુરુને સમાધિદાન કરે તેમાં કોઈ આશ્રય નથી પણ હલાહલ કલિયુગ-પ્રેરિત ગુરુદ્રોહ અને સ્વચ્છંદતાના સમયમાં મહાશક્તિશાળી, મહાપુણ્યવાન્ન, એકસોથી વધુ શિષ્યોના ગુરુદેવ પોતાના ગુરુની સેવા અદકેરા બાળકની જેમ કરે તે બહુ મોટી વાત ગણાય. એ તો આવી ગુરુસેવાથી સાવ સ્વચ્છંદતાનું, પુણ્યાઈના અભિમાનનું જીવન જે શિષ્યો જીવતા હોય તેમને જોવાથી આ વસ્તુનું સારું મૂલ્યાંકન થઈ શકશે.

પૂ. કૃપાલુદેવ ઉપર આવી પડતી મુશ્કેલીઓમાં

જ્યારે પૂ. ભાનુવિજયજી મહારાજ ઢાલ બનીને અડોલ ઉભા રહ્યા છે ત્યારે તો તેમની ગુરુસેવાની પરાકાણા જોવા મળી છે. મેં એ સંગ્રામ આંખેઆંખ નિહાળ્યો છે. આ પરમ ગુરુભક્તને અંતરથી કોટિ કોટિ વંદન કર્યા છે.

પૂ. કૃપાલુદેવનો માત્રાનો વાટકો વિસર્જિત કરવામાં, વસ્ત્રોના પડિલેહણમાં, વપરાવવામાં સાધુઓ એકદમ દોડી આવતા એટલે દરેક વાતે સ્વાધ્યાયાદિના માધ્યમથી ઉછાણીઓ બોલાતી. જેના હાથમાં નાનકડી પણ વસ્તુ આવી જતી તે શિષ્ય પોતાને ધન્ય માનતો.

પૂ. કૃપાલુદેવ એટલા માટે આ સેવા લેતા જેથી સેવા કરનારા શિષ્યોનું દોષવર્ધક મોહનીય કર્મ ક્ષીણ થઈ જાય. જો આમ ન બને તો તેમની વિદ્વત્તા વગેરે ખૂબ જોખમમાં મુકાઈ જાય.

ઓ કૃપાલુદેવ ! આપની આ કેવી શિષ્યભક્તિ !

ગુરુભક્તિ તો સહુ શિષ્યો કરો.

શિષ્યભક્તિ તો કોક જ ગુરુ કરે.

આવા જિનશાસનના ગગનના મધ્યાહ્ને સૂર્યની

જેમ તપતા, ધર્મધ્વંસના વિદેશી લોકોના જોરદાર પ્રયત્નોની વચ્ચે સર્વવિરતિધર્મના બળથી એ હુમલાંને મારી હઠાવવાનો રાત ને દિ' યત્ન કરનારા, યશસ્વી, તેજસ્વી, તપસ્વી પૂ. કૃપાલુદેવ શિષ્ટ, વિશિષ્ટ ગ્રણસો શિષ્યોના ગુરુદેવ બન્યા હતા.

આવા અતિ મહાન् પૂ. કૃપાલુદેવ પોતાની જાતને ખૂબ અધન્ય માનતા. તે કહેતાં કે હું મારા સાધુત્વને સારી રીતે દીપાવી શક્યો નથી. પૂર્વકાળના મહર્ષિઓના ચરણની રજ બનવાની પણ પાત્રતા પામી શક્યો નથી.

એક વાર અહમદનગરનું ચાતુર્મસ પૂરું થતાં કારતક વદ હઠના દિવસે દીક્ષાતિથિ આવી. ઉગ્ર તપસ્વી, મહાસંયમી વડીલમુનિ પૂ. ત્રિલોચન-વિજયજીએ એ દિવસે વ્યાખ્યાનમાં પૂ. કૃપાલુદેવનો ગુણાનુવાદ કરવા રૂપે દીક્ષાતિથિ ઉજવવાનું નક્કી કર્યું. તમામ સાધુઓને દોઢ કલાક માટે સ્વાધ્યાય બંધ કરાવ્યો. બધા પૂ. ભાનુવિજયજી મહારાજ દ્વારા થનારા ગુરુ-ગુણાનુવાદના પ્રવચનમાં પહોંચ્યા. બહુ સરસ ગુણાનુવાદ થયો. સાધુઓએ પૂ. કૃપાલુદેવને નખશીશ જોયા. અહોભાવ ખૂબ વધી ગયો.

પછી બધા ઉપરના મેડે બિરાજતાં પૂ. કૃપાલુદેવની પાસે હિતશિક્ષા લેવા ગયા. ત્યાં જોયું તો પૂ. કૃપાલુદેવ રડતા હતા. તેમની આંખેથી આંસુ ટપકતા હતા. બધા સ્તબ્ધ બની ગયા. શું થયું ? શી ભૂલ થઈ ? કોઈ કળી ન શક્યું.

મનને સ્વસ્થ કરીને તેમણે બોલવાનું શરૂ કર્યું, “અલ્યા ત્રિલોચન ! તું કેમ ભાન ભૂલ્યો ? સાધુઓ તો નવાસવા છે, તેમને તે વાત ન સમજાય. પણ તેં આજે આ શું કર્યું ?

www.yugpradhan.com
મારા જેવા ગુણવિહીન, ધોષભરપૂર, શિથીલ એવા સાધુનો અછતા ગુણોનો અનુવાદ કર્યો ? તમે ગુણીયલ મહાપુરુષોની હરોળમાં મને મૂકીને તેમની ધોર આશાતના કરી બેઠા છો. તમે આ શું કરી નાંખ્યું ?

આજે અત્યારે આખો હોલ સાધુહીન (એક જ સાધુને પૂ. કૃપાલુદેવની સેવા માટે રાખવામાં આવ્યા હતા) અને સ્વાધ્યાયના ધોષહીન જોઈને મેં સાધુને પૂછ્યું કે, ‘બધા સાધુઓ ક્યાં ગયા છે ?’ જ્યારે મને બધી વાતથી તેણે માહિતગાર કર્યો ત્યારે મારી આંખેથી ચોધાર આંસુ ચાલુ થયા. અરેરે ! મારા

જેવા હીન સાધુની દીક્ષાતિથિ ઊજવી ? નિર્ગુણનો ગુણાનુવાદ કર્યો ? આ શું કરી નાંખ્યું ? અલ્યા ત્રિલોચન ! તું ય ભાન ભૂલી ગયો ?”

ઉપરિથિત તમામ સાધુઓ ફફક ફફક આંસુ પાડવા લાગ્યા. પૂ. ત્રિલોચનવિજયજ મહારાજે ક્ષમાયાચના કરીને સજળ નેત્રે ત્યાંથી વિદાય લીધી !

ઓ વિરલ ગુણોના બંડાર પૂ. કૃપાલુદેવ ! આ પ્રસંગ ઉપરથી તો અમે તમને કૃપાલુદેવ નહિ પરન્તુ દેવાધિદેવ કહેવા માંગીએ છીએ !

આત્મા જ્યારે તેના સર્વોત્કૃષ્ટ સ્વરૂપની સાવ નજીકમાં હોય છે ત્યારે તેનામાં પરગુણાનુરાગ અને સ્વદોષગર્હ તીવ્રરૂપે જાગે છે. પૂ. કૃપાલુદેવ આ કક્ષાએ પહોંચી ગયા હતા.

આજે એમનો જ શિષ્યગણ સ્પર્ધા સાથે પોતાની હાજરીમાં પોતાનો ગુણાનુવાદ કરાવે છે ! પ્રશસ્ત કહેવાતા બહાનાઓ નીચે અહંકારસર્જક અપ્રશસ્ત પ્રવૃત્તિ કરાવે છે ! કેવા એ શિષ્યો ! કમસેકમ એમણે પોતાને ‘ગુરુભક્ત’ કહેવાનું તો સદંતર બંધ કરી દેવું જોઈએ.

આ રીતે જ પૂ. કૃપાલુદેવે પોતાની ભરપૂર

અપાત્રતા દાખવીને પૂ. ગુરુદેવને આચાર્યપદથી આરૂઢ ન કરવા માટે ચોધાર આંસુ સાથે, ચરણોમાં પડીને વિનિવ્યા હતા, પણ પૂ. ગુરુદેવ નામકર ગયા. આચાર્યપદે આરૂઢ કરીને જ રહ્યા.

આ પ્રસંગ જો બરોબર હંદયંગમ કરાય તો તેમનો વર્તમાન શિષ્યગણ આચાર્યપદ લે નહિ. ના, એ પદની પોતાની કાતીલ અપાત્રતાને વિચારીને તે પદ ન જ લે. કદાચ ગુરુ તેની ઉપર સખ્ત દબાણ લાવે તો તેને તેપદલેવું પડે ખરું ~~પણ~~ ત્યારેય-તેની ઉજવણીના પ્રસંગે પણ તેનું મન ઉદ્દ્વિજન હોય, તેની આંખો રડતી હોય.

પૂ. કૃપાલુદેવનું કેવું સ્વદોષદર્શન ! પરગુણ-દર્શન ! સ્વીય અપાત્રતાનું દર્શન ! કેવું અજબગજબનું મંથન ! કેટલી બધી ઊંચી આંતર-પરિણાત્મિ ! એ પરિણાતિના ઊંચાઈને આજે તો કોક વિરલ આત્મા જ આંખી શકશે !

જે સમયમાં આ પદ માટે પડાપડી, ગુરુ સાથે બોલાચાલી વગેરે થતાં હોય તે બધું જોઈને પૂ. કૃપાલુદેવની પોતાની ગુણહીનતાની વાતોમાં ગુણવૈભવની કેવી ઊંચાઈ જોવા મળે છે ! જે સરખી

રીતે આ પ્રસંગનું નિરીક્ષણ તેમના શિષ્યભૂત આચાર્યો કરશે તો તેઓ અત્યન્ત શરમાઈ જશે ! કરમાઈ જશે !

પૂ. કૃપાલુદેવ છેલ્લી વયમાં પાંચ શિષ્યોને આચાર્યપદનું દાન કરવા માંગતા હતા. પણ શી ખબર ? કેમ ? તેઓ જાણો કે ઉતાવળે કાળધર્મ પામી ગયા. એ વખતે એમના વિશાળ સમુદ્દરયમાં માત્ર ગણ આચાર્યો હતા. (પૂ. રામચન્દ્રસૂરિજી, પૂ. જંયુસૂરિજી, પૂ. યશોદેવસૂરિજી !)

જે પાંચ મહાત્માઓને આચાર્યપદ પ્રદાન કરવાનું હતું તેમાંના મુખ્ય હતા; પૂ. પં. ભદ્રંકરવિજયજી મહારાજ. તેમણે તૃતીય પદ માટે ધરાર ઈન્કાર કર્યા પછી પૂ. કૃપાલુદેવે કહ્યું, ‘મોટાને મૂકીને નાનાને મોટો (તૃતીયપદારૂઢ) ન કરાય.’ બસ, અહીં જ પદપ્રદાનની ચહેલપદ્ધતિ સાવ શાન્ત પડી ગઈ.

પૂ. કૃપાલુદેવ દીક્ષાના પ્રારંભિક જીવનથી જ વૈરાગ્યની કેવી ટોચ પામ્યા હતા ? કેટલા બધા નિઃસ્પૃહ હતા ? કેવા અહંકારમુક્ત હતા ? તે જણાવતો એક પ્રસંગ કહીશ. આના વિનાનું આ

ચરિત્ર-લેખન અધૂરું ગણાશે.

પૂ. કૃપાલુદેવ જ્યારે સાવ સામાન્ય કક્ષાના સાધુ હતા ત્યારે ગુરુસેવા, ઉત્તમ સંયમપાલન, અવિરત સ્વાધ્યાય, શુદ્ધ અને ચુસ્ત કિયાકાંડ, પ્રગાઢ આજ્ઞાબહુમાન એમના જીવનની કોઈ પણ ક્ષણમાં જોવા મળતું. મધરાતે ઉંઘમાં પણ તેઓ જ્યારે પડખું ફેરવતા ત્યારે સંથારાને અને દેહને પૂંજી લેતા. આ કિયા સહજ રીતે બની જતી. પોતાને પણ તેનો સ્પષ્ટ જ્યાલન www.yugpradhan.com રહેતો.

આવા વિરક્ત અને શાસ્ત્રચુસ્ત મહાત્મા કોઈ ગૃહસ્થને દીક્ષા આપવાની ઈચ્છા કરે : તે માટે યત્નો કરે : રાતે ઉજાગરા કરે એ બધું અસંભવિત હતું. હા, એમની જીવંત ઉપદેશરૂપ જીવનચર્યાને જોઈને કોઈ આત્મા દીક્ષા લેવા તૈયાર થાય તો ય તેને પોતાનો શિષ્ય તો ન જ બનાવે. પોતાના શિષ્યોનો શિષ્ય બનાવે. હા, તેને સંયમજીવનની તાલીમ તો પોતે જ આપે. તેમના પ્રથમ શિષ્ય પૂ. રામવિજયજ મહારાજની પ્રભાવક વ્યાખ્યાનશૈલીથી કેટલાક આત્માઓ સંસારથી વિરક્ત થતા. તેમને દીક્ષા અપાતી. તે બધાને સંયમજીવનની તાલીમ તો પૂ.

કૃપાલુદેવ જ આપતા.

એક વાર પૂ. કૃપાલુદેવનું પૂ. બાપજી મહારાજ (સિદ્ધિસૂરિજી મહારાજ)ના શિષ્ય પૂ. કલ્યાણવિજયજી (ઈતિહાસતત્ત્વવેત્તા) સાથે મિલન થયું.

તેમણે સવાલ કર્યો, “તમે શિષ્યો કેમ નથી કરતા?”

પૂ. કૃપાલુદેવે એ અંગેની પોતાની નિઃસ્પૃહતા, અપાત્તા
www.yugpradhan.com

પૂ. કલ્યાણવિજયજીને પાકી ખબર હતી કે એ મહાત્મા ઉત્તમ કક્ષાના ગુરુ બનવાની લાયકાત ધરાવે છે એટલે એમની ગેરસમજ દૂર કરવા સફળ યત્ન કર્યો. ‘યોજ્ય વ્યક્તિએ જિનશાસનની શિષ્ય-પરંપરાને અવિચિન્ન રાખવાનો મહાન ધર્મ બજાવવો જોઈએ, અન્યથા આપણા ગુરુઓ આ મુદ્દે આપણને દીક્ષા ન દેત તો આપણનું શું થાત?’ આવી ઘણી વાતો સરસ રીતે રજૂ કરતાં તેમણે પૂ. કલ્યાણવિજયજી મહારાજની વાત સ્વીકારી લીધી.

આ વાતને ગુરુદેવ પૂ. હાનસૂરિજી મહારાજનો પણ બરોબર ટેકો મળી ગયો.

પૂ. કૃપાલુદેવને ફરતા વાનો અસત્ય દુઃખાવો વારંવાર થતો. તે વખતે તેમના જ કોક શિષ્યો તેમની ઉપેક્ષા કરતાં જણાતાં પૂ. દાનસૂરિ મહારાજે ઓછામાં ઓછા પ્રથમના પાંચ દીક્ષિતોને પોતાના શિષ્ય બનાવવાનો સ્પષ્ટ આદેશ કર્યો. પૂ. કૃપાલુદેવે તે વાતનો અમલ કર્યો. જોતજોતામાં પાંચ શિષ્યો થયા.

થોડાક સમય પછી તેમનું મિલન થયું. પાંચ શિષ્યોની સાથે પૂ. કૃપાલુદેવને જોઈને પૂ. કલ્યાણવિજયજી મહારાજે મનમાં જાણવા છતાં પૂછ્યું, “તમે કોણ છો ? પ્રેમવિજયજી તો ન જ હોઈ શકો, કેમકે તે તો શિષ્યો નહિ કરવાના સંકલ્પવાળા હતા.”

પૂ. કૃપાલુદેવે વળતો જવાબ દેતાં કહ્યું, “મહારાજ સાહેબ ! મારી મશકરી કાં કરો. તમે જાણો જ છો કે હું તે જ પ્રેમવિજય છું. તે વખતની આપની હિતશિક્ષાને વધાવી લઈને મેં પાંચ મુમુક્ષુઓને મારા શિષ્યો કર્યો. પૂજ્ય ગુરુદેવે પણ મને આમ કરવાની ફરજ પાડી.”

પૂ. કલ્યાણવિજયજી મહારાજે ખૂબ શાબાશી

આપી. ‘ધર્મ મોટા પરિવારના આચાર્ય બનો’ તેવા આશિષ આપ્યા.

ક્યાં મુનિજીવનનો આ પ્રારંભિક તબક્કો !

ક્યાં જીવનનું અંતિમ ચરણ.

પૂ. ગુરુદેવે કાળધર્મની વિદાય લેતી વખતે પૂ. કૃપાલુદેવને સીતોર સાધુનો ગણ સોંઘ્યો.

હવે હું અંતિમ ચરણમાં પ્રવેશ કરું છું.

પૂ. કૃપાલુદેવ કાળધર્મ દ્વારા વિદાય લેતી વખતે www.yogprakashonline.com નેતા બનીને વિદાય થયા છે.

પૂ. કૃપાલુદેવ ૮૪ વર્ષની વયે વિદાય થયા. પણ ૪૨ વર્ષની વયે ફરતા વાનો સખ્ત દુઃખાવો શરૂ થયો જે અંતિમ શાસ સુધી દેહમાં ફર્યો કર્યો.

૪૨ વર્ષની વયે તેમણે બધા દાંત-સડી જતાં-પડાવી નાંખ્યા. તે વખતે ડૉક્ટરની ગમે તે ભૂલના કારણે તરત જ દેહમાં ફરતો વા ચાલુ થઈ ગયો. ૪૨ વર્ષ સુધી વા ફરતો રહ્યો. એ વખતે પૂ. કૃપાલુદેવને અસહ્ય વેદના થતી. ‘ઓ વીર ! ઓ વીર !’ શબ્દોનું રટણ કરીને એમાંથી વીરત્વ પ્રાપ્ત કરતા અને પરમસમાધિમાં મનને ભીજાવતા. પણ તો ય વેદના

એટલી બધી અસહ્ય બનતી જેને છુપાવવા જાય તો ય છુપાતી નહિ. સ્પષ્ટરૂપે એમના મુખ ઉપર એ વેદના જણાતી. ‘ઓ વીર !’ સ્વતઃ મોટેથી બોલતા. ન સૂઈ શકતા : ન બેસી શકતા. વારંવાર પડખું બદલતા. જેટલી દવાઓ થઈ તે બધી વધુ વકરી : સાવ ઊંધી પડી. એક જ ઉપાય કારગત નીવડ્યો; ધગધગતા ગરમ પાણીનો કોથળીનો શેક.

પૂ. કૃપાલુદેવ પાણીનું ટીપું ય દોષિત વાપરતા નહિ એટલે આવું સાવ નિર્દોષ પાણી મળવું ખૂબ મુશ્કેલ હતું. પણ ગુરુભક્ત શિષ્યો ચારેબાજુ ફરીને તેવું પાણી શોધી લાવતા.

એમાં કોકને એન્જિનની ટાંકીના ધગધગતા પાણીનો ઘાલ આવ્યો ત્યારથી જ્યારે જે સ્ટેશને એની ઉપલબ્ધિ થતી ત્યારે તે ક્ષેત્રમાં વિહાર કરીને, નિવાસ કરીને તે પાણી અવશ્ય મેળવતા. શિષ્યોનો હર્ષ આસમાનને આંબતો, કેમકે આ એક જ દવા એવી હતી કે દુઃખાવાને તત્કષણ શાન્ત કરી દેતી.

આવું ધગધગતું નિર્દોષ ગરમ પાણી ક્યારેક હોટેલોમાં પણ મળી જતું. છતાં આ કેટલું ચાલે ? પૂ. કૃપાલુદેવનો દુઃખાવો તો જ્યારે ઉપરે ત્યારે અસહ્ય

બની જાય. શિષ્યોથી તે જોઈ ન શકાય એટલે પૂ. કૃપાલુદેવને અંધારામાં રાખીને તેમણે આધાકમી દોષવાળું પાણી કરાવવાનું શરૂ કર્યું. પૂ. કૃપાલુદેવને જૂદું બોલીને અંધારામાં રાખ્યા. પણ એક દિ' પાપ પ્રગટ થઈ ગયું. પૂ. કૃપાલુદેવને પુષ્ટણ દુઃખ થયું. પોતાના દુઃખને દૂર કરવા જતાં પાણીના અસંખ્ય જીવોને જાનથી મારી નાંખીને દુઃખી કર્યો તે બદલ તેમને ખૂબ આધાત લાગ્યો. આ આધાત દૂઝતો રહ્યો. તેમણે અભિગ્રહ કરી લીધો કે તેવા દોષિત પાણીનો કદી ઉપયોગ ન કરવો. દુઃખાવો નારકની વેદનાનો અનુભવ કરાવે તો તે સમાધિપૂર્વક સહી લેવો.

બીજુ બાજુ પૂ. કૃપાલુદેવને સમાધિશતક મળી ગયું, જેના નિત્ય પાઠનું શ્રવણ કરીને તે ખૂબ સમાધિમાં રહેવા લાગ્યા. વારંવાર સાધુઓને તેની સુંદર વાતો કહેવા લાગ્યા.

છેલ્લા પાંચ વર્ષનો સેવાનો લાભ મને મળ્યો હતો. કોઈ જનમોજનમનું પુણ્ય જાગી ગયું કે ગ્રાણસો શિષ્યોમાં સાવ નિકટ રહીને સેવા કરવાનો લાભ મને

મળ્યો. બિખારીના હાથમાં રત્નચિંતામણિ આવ્યું.

કેટલીક ઘટનાઓથી મેં તેમનામાં ભગવાનના,
છેવટે મહાયોગીના દર્શન કર્યા હતા એટલે હું તેમની
સેવામાં પાગલ જેવો બની ગયો.

મને કોક દિંગગજ વૈદરાજે કહ્યું હતું કે, “પૂ.
કૃપાલુદેવને ‘પ્રોસ્ટેટ’ની જે તકલીફ છે તે જો વધી
જાય તો અંસા વર્ષની વધે તેનું મોટું ઓપરેશન
કરાવવું પડે જે કદાચ મોતને તાણી લાવે. આવું ન
થવા દેવા માટે તેમના વાયુદોષને એકદમ કાબૂમાં
રાખવો પડે. એ માટે ઊંચી કક્ષાની હરડેનો ઘસારો
રોજ અપાય, તેની ઉપર ખૂબ ઉકળેલું મગનું પાણી
દેવાય તો સુંદર પરિણામ આવે.”

મગનું પાણી સ્પષ્ટ રીતે આધાકર્મી થતું હતું.
પૂ. કૃપાલુદેવને મેં આ વાત કરી હતી. તે લીધા
વિના નહિ ચાલે તેવી મેં સમાધિ પામવા માટે
સમજૂતી કરી હતી.

દોષિત નહિ લેવાના પહાડી સંકલ્પને વરેલા
પૂ. કૃપાલુદેવને સમજાવી દેવામાં હું સફળ થયો.
પરન્તુ જ્યારે તે હરડે ઉપર દોષિત પાણી પીતા ત્યારે
મોટા નિસાસા નાંખતા તે બોલતા, “ઓ સાધુઓ !

છેલ્લા દિવસોમાં મારી આવી દેહચિન્તા ન કરો. મને ફરજ ન પાડો. હવે મારી આત્મચિન્તા કરો. મને સમાધિપ્રદ ગ્રન્થો સંભળાવો.”

આ કાકલુદીભર્યા શબ્દો સાંભળીને મને મારી જાત ઉપર ઘિક્કાર છૂટી જતો. મારું પુણ્ય પ્રચંડ હોત તો મને નિર્દોષ દવા જડી હોત ! કેવો હીણભાગી ! કેવો ગુરુ-ત્રાસદાતા !

વિ.સં. ૨૦૨૦ની સાલમાં (ન ભૂલતો હોઉંતો) પૂ. કૃપાલુદેવે પોતાના વિશાળ સમુદાયની સર્વાંગસુંદરતા સદા માટે પ્રતિષ્ઠિત રહે તે માટે બાવીસ કલમનો પણક કર્યો હતો.

સમુદાયના નાયક (ગચ્છનાયક) તરીકે પૂ. રામચન્દ્રસૂરિજી મ. સાહેબની નિમણુંક કરી. ગચ્છ અને સંઘનું કોઈ વિશિષ્ટ કાર્ય આવે ત્યારે પંદર સાધુઓની બનાવેલી સમિતિ સાથે વિચારણા કરીને સર્વાનુમતે નિર્ણય લેવો વગેરે...

પણ આ બાબતો ગચ્છનાયકશ્રીને મંજૂર ન થતાં તે પણકનું અમલીકરણ ન થયું. તે પછી જે વ્યવસ્થાઓ વિચારાઈ તે લાંબુ ટકી નહિ. છેલ્લે છેલ્લે તો એ માળખું તૂટી ગયું. એ વાતો ખૂબ

ઉદ્દેગભરી છે, અહીં રજૂ કરવાનો કોઈ સાર જણાતો નથી. એટલું કહી શકું કે પૂ. કૃપાલુદેવની ભાવનાઓ ધરતીમાં દટાઈ ગઈ. કદાચ આ કારણે જ પાછળનું માળખું છિન્નાભિન્ન થયું હોય.

કોની ઉપર દોષારોપણ કરવું ?

નિયતિને સલામ.

એ પછુંકમાં જણાવેલ કે આચાર્યપદ તે જ પાત્ર વ્યક્તિને આપવું જેના પાંચ શિષ્યો (નિશ્ચાવતી સહિત) [www.yugpradhan.com](http://yugpradhan.com) હોય.

ઠીક છે. આંતરિક સ્થિતિ સરળ અને નિઃસ્પૂહ ન હોય તો આવા નિયમોના ઊંધા અર્થઘટનો થઈ જતા હોય છે. દા.ત. પાંચ શિષ્યોવાળા સાધુ જો આચાર્યપદ લઈ શકે તો ગમે તેવા પાંચ ગૃહસ્થોને - જે તે બળ દ્વારા મેળવીને - દીક્ષા આપી દેવાનું અને ગુરુએ આચાર્યપદ લેવાનું ચોકું ગોઠવી દેવું રહ્યું.

પૂ. કૃપાલુદેવશ્રીજીનું પુષ્ય પ્રચંડ હતું. જબરદસ્ત આંતરિક જંજાવાતોને તેમણે બાથ ભીડી હતી. દઢ નિર્ણયો બિન્ધાસ્ત રીતે લઈ શક્યા હતા. પરન્તુ આ બધા કારણોસર તેઓ પરેશાન ખૂબ રહેતા. તેમની ચિત્તવૃત્તિ ક્ષુદ્ર થઈ જતી. ખેર, એવી

स्थितिमां જ તેમણે સમુદ્દરાયનું-વિવિધ રૂપાન્તરો કરીને પણ-સફળ સંચાલન કર્યું હતું. આજે તેમના તૈયાર કરાયેલા સાધુઓ ૬૦-૭૦ વર્ષની વયે પહોંચી ગયા છે પણ પૂ. કૃપાલુદેવને સતત હૃદયમાં રાખીને તેમની ભાવનાઓને સાકાર કરી રહ્યા છે. બાકી કાળ અત્યાર વિષમ હોવાથી મોટી સફળતાઓ મળવાની શક્યતા ક્યાંય જણાતી નથી.

શાન્તસુધારસ ગ્રન્થમાં કહ્યું છે કે, “જે કાળમાં ધર્મનામે.અનેક પંથોપડયા હોય, તે ધર્મવાળાઓ કુયુક્તિઓ કરીને એકબીજા સાથે લડતા હોય, મન્ત્રાદિના પ્રત્યક્ષ ચમતકારો જોવા મળતા ન હોય, દેવો પણ ધરતી ઉપર ભક્તોને સહાયતા કરવા આવતા ન હોય તેમાં સાચા અર્થમાં જે આત્મા પોતાની આત્મસાધનામાં દફનણે, પૂર્ણ શ્રદ્ધાથી લીન રહે છે તે આત્મા મહાન્ છે.”

પૂ. કૃપાલુદેવ વિ.સં. ૨૦૨૪ની સાલમાં વૈશાખ વદ અગિયારસે રાતે ૧૦.૫૦ મિનિટે ખંભાતમાં કાળધર્મ પાખ્યા. આઠ દાયકાનો મોટો ઈતિહાસ સર્જને વિદાય થયા.

એ કૃપાલુદેવ સાથે મારા પૂર્વજન્મોના

જબરદસ્ત સુકૃતોના પુષ્યથી મુંબઈમાં સંપર્ક થયો,
જ્યારે મારી ઉંમર સોળ વર્ષની હતી. નવ વર્ષની
વયથી જ જન્માન્તરના ધર્મસંસ્કારો જગ્રત થઈ ગયા
હતા એટલે ત્યારથી રાંસારત્યાગ કરવાનો સંકલ્પ
કરી લીધો હતો પણ માતાપિતાની તીવ્ર મોહદ્દશાને
લીધે મને દીક્ષા લેતાં ખૂબ સમય લાગ્યો.

ગૃહસ્થજીવનમાં મારી બુદ્ધિ સાવ ૪૩ હતી.
રોજનો એક શ્લોક કરુઠસ્થ કરવાની બાધા પણ હું
પાળી શક્યો ન હતો.

www.yugpradhan.com
એમાં પૂ. કૃપાલુદેવે મારો હાથ પકડ્યો. કોઈ
ધન્યાતિધન્ય પળે ખૂબ મન્ત્રિત કરીને મને મુંબઈના
પાયધુની ઉપર આવેલા નેમિનાથજીના ઉપાશ્રયે
વાસક્ષેપ કર્યો.

એ વખતે માગધી ભાષામાં ગાણસો શ્લોક
પ્રમાણ ‘પક્ખીસૂત્ર’ મને ચોવીસ કલાકમાં કંઠસ્થ
કરવા કહ્યું. મેં માત્ર દસ કલાકમાં (૫+૫) તે કાર્ય
પૂરું કર્યું. તરત પૂ. કૃપાલુદેવે મને પચાસ શ્લોક
પ્રમાણ ‘પગામ સજ્જાય’ ગોખવા કહ્યું. માત્ર બે
કલાકમાં તે પણ કંઠસ્થ કરી લીધું.

મારી ૪૩ ચિતાશક્તિમાં જબરદસ્ત વિરસ્ફોર

થયાનો મને ખ્યાલ આવ્યો. મેં મનોમન નક્કી કર્યું કે આ મહાત્મા સાક્ષાત્ યોગીપુરુષ છે, શુદ્ધતમ બ્રહ્મચારી છે, અનેક ગુણોના ભંડાર છે.

અપૂર્વ વાસક્ષેપની મને બીજી વાર પ્રાપ્તિ ઉસ્માનપુરા (અમદાવાદ)માં અંજનશલાકાના પ્રસંગે થઈ. પૂ. કૃપાલુદેવની 'ઉ એન્ડ નાઈટ' સેવામાં હું હતો. સાંજે સાત વાગે હદ્યમાં લોહીનું પરિભ્રમણ બંધ થઈ ગયું. પૂ. કૃપાલુદેવ અવાચક થઈ ગયા. બે મિનિટમાં www.yugyadhan.com સાધુઓને (શિષ્યોને) ગંભીરતાની જાગકારી અપાઈ. બધાએ વિહાર શરૂ કર્યો. રાતના નવ વાગતા સુધીમાં પચાસ જેટલા સાધુઓ કોઈ અમંગળની સંભાવના સાથે આવી ગયા.

આ બાજુ કોટ(મુંબઈ)ના ડૉ. હરિભાઈ પાસેથી અનેક પ્રકારના ઈજેક્શનો મેળવીને રાખ્યા હતા. જેની પૂરી સમજણ મેં મેળવી લીધી હતી. તે વખતની સ્થિતિમાં 'પેપાવેરીન હોડ' ઈજેક્શન આપવાનું હતું. તરત જ તેનો ઉપયોગ કરી લીધો. પાંચ જ સેકન્ડમાં સ્પાઝમ (લોહીનું ગંઠાઈ જવું) છૂટી ગયું. પૂ. કૃપાલુદેવના શાસોચ્છ્વાસ ચાલુ થઈ

ગયા. અસહ્ય પીડા તદ્દન શમી ગઈ.

આવી ગયેલા સાધુઓને પૂ. કૃપાલુદેવે
કહ્યું, “આજે ચન્દ્રશોખરે મારો જાન બચાવ્યો,
અન્યથા હું ખતમ થઈ જાત.”

આ પછી તેઓ પૂરા પાંચ વર્ષ જીવ્યા. એ
સમયની તેમની બધી સ્વપરલક્ષી સાધનાનું જે પુણ્ય
બંધાયું તેમાં ઓછામાં ઓછો વીસ ટકા મારો હિસ્સો
હશે એમ હું માનું છું. બાકી ખરું તો પરમાત્મા
www.yugpradhan.com

આ પછી ગીજ વાર મને તેમના હાર્દિક
આશીર્વાદ મળ્યા. કાળધર્મના બે મહિના પૂર્વે આ
ઘટના ઘટી.

સહૈવ સેવામાં રહેલા મને પૂ. કૃપાલુદેવે સદા
અસ્વસ્થ રહેતી મારી તબિયતને સુધારવા માટે
ખંભાતથી ચૂડાના વૈદરાજ શશિકાન્તભાઈ પાસે
મોકલ્યો. મેં ઘણી આનાકાની કરી. તેઓ વિદાય
લઈ રહ્યા છે માટે મને પોતાનાથી જુદો કરે છે તેમ મેં
કહ્યું.

પણ તેમણે મને નિશ્ચિંત રહેવા જગ્ણાવ્યું. પછી
બીજી કાણે બોલ્યા, “જો વિદાય થઈશ તો તને

શાસનના કાર્યમાં પરોક્ષ રીતે જરૂર સહાય કરીશ.”

આમ કહીને ખૂબ મન્ત્રિત બનાવીને વાસક્ષેપ મારા માથે નાંઘ્યો. મને છેલ્લી હિતશિક્ષા આપી કે, “જ્યાં જાય ત્યાં એકતા કરજે. જગડામાં કદી પડીશ નહિ.”

જે રીતે મારો બહિરંગ-અંતરંગ આધ્યાત્મિક વિકાસ થતો રહ્યો છે તેના મૂળમાં પૂ. કૃપાલુદેવે આપેલું વચન કામ કરતું હોય તેમ લાગે છે. તેમણે ગ્રંથ www.yugprerdhan.com સાથે હોય તેવો આભાસ થયા કરે છે. આ ઉપરાન્ત દીક્ષાના પ્રથમ માસમાં તેમણે કરેલો વિધિવત્ત સરસ્વતી મન્ત્રનો જીબ ઉપર ન્યાસ.

મારી પાસે આ બધી બાપકમાઈ છે. આપકમાઈમાં હું શૂન્ય છું, કેમકે તપ, ત્યાગાદિનું બળ મારી પાસે બિલકુલ નથી.

પૂ. કૃપાલુદેવ મોટા ચમરબંધીને પણ સંભળાવી હેતા, સમુદ્દરમાંથી કાઢી પણ મૂક્તા.

એક વાર મારી નાનકડી ભૂલને કોકે મોટું સ્વરૂપ દઈને પૂ. કૃપાલુદેવને મોડી રાતે જગડીને ભડકાવી દીધા. સવારે તાં વાગે ઊઠીને સ્વાધ્યાય

કરવા બેસતા પહેલાં રોજિંદા નિયમ પ્રમાણે મેં
ચરણોમાં માથું મૂક્યું.

અને... ધડાકો થયો. ખૂબ આવેશમાં મને
કહ્યું, “તારા મનમાં તું શું સમજે છે ? ધનાઢ્ય પિતાનો
તું પુત્ર છે એટલે હું જરાય ડરતો નથી. જે તારે
વ્યવસ્થાપકની વ્યવસ્થાનું પાલન ન કરવું હોય તો ઘર
ભેગો થઈ જા. આ અવ્યવસ્થા હું બિલકુલ ચલાવી
શકીશ નહિ.”

www.yugpradhan.com અરે, બાપ ! સદા માટે અશક્ય એવો આ
બેરહમ રીતનો પ્રહાર થતાં જ મને અસહ્ય આધાત
લાગ્યો. સખ્ત તાવ ચડ્યો. વળતે દિ' બપોર સુધી
ખૂણે બેસીને ખૂબ રડતો રહ્યો.

ત્યાં કોક સાધુએ પૂ. કૃપાલુદેવની આખી
ગેરસમજ દૂર કરી. તરત તે મારા આસને આવ્યા.
મારી પાસે હાર્દિક મિશ્ના મિ દુક્કડં માંગ્યું.

કેવા નિર્ભય અને સત્ત્વભરપૂર પૂ. કૃપાલુદેવ
હતા. મારી વાત કોઈ વિસાતમાં નથી. બહુ મોટા
સાધુને પણ કડક સજાઓ કર્યા વિના, ધમકાવી નાંખ્યા
વિના તે રહ્યા નથી.

અત્યારે શુદ્ધ, જિનાજાપ્રતિબદ્ધ જીવન

જીવનારાને વળી ભય કોનો ? ભય શા માટે ?

મારી જીવન-ઘટનાની છેલ્લી વાત કરું.

મને પૂ. ભાનુવિજયજી મહારાજે તાલીમ દઈને વૈરાગ્યવાસિત કર્યો હતો, દીક્ષા લેવા માટે તત્પર કર્યો હતો. આથી મારે એમને ગુરુ કરવા હતા. પરન્તુ મારા બાપાજી (જીવતલાલ પ્રતાપસી) પૂ. કૃપાલુદેવ મારા ગુરુદેવ બને તેમ જીદુપૂર્વક ઈચ્છાતા હતા. www.krupaludeshvargopradhan.com ઉંમર થવાને લીધે પોતાનો શિષ્ય કરવા હરગિજ તૈયાર ન હતા. આમાં છેવટે પૂ. કૃપાલુદેવ મારા ગુરુ બન્યા. જો કે પછી તો મને પણ આવા ગુરુ મળ્યાનું સૌભાગ્ય કેવું અણામોલ છે ? તે સમજાતાં ખૂબ આનંદ થયો હતો.

પૂ. કૃપાલુદેવની કેટલી બધી નિઃસ્પૃહતા કે ઉંમરના પ્રશ્નને ગંભીર બનાવીને કોડપતિના ઘરના યુવાનને પોતાનો શિષ્ય નહિ બનાવવા માટે ખૂબ પ્રયત્ન કર્યો હતો.

પૂ. કૃપાલુદેવને મારું લખેલું ‘શરણાગતિ’ પુસ્તક વાંચવું અતિશય ગમતું હતું. તેમાં અરિહંતાદિ ચતુર્જનું શરણ, દુર્જ્ઞતગર્દી અને સુકૃતાનુમોદનાનો ઠીક ઠીક

વિસ્તાર હોવાથી તેઓ આ પુસ્તકને વારંવાર વાંચતા હતા.

ખંભાતમાં કાળધર્મનો એ દિવસ ! પ્રતીકમણ કર્યા બાદ નવકારમંત્રની ધૂન ચાલી. જ્ઞાનસારનું અતિપ્રિય ‘વિવેકાષ્ટક’ વારંવાર સાંભળ્યું. તેની ઉપર સાધુઓ સાથે ચર્ચા કરી.

રાતના સવા દસ થયા હતા. એકાએક હૃદયમાં જીવલેણ દુઃખાવો થયો. પોતાની વિદાયનો ઘ્યાલ આવી જતાં તમામ સાધુઓ સાથે પાઈ, તપ, સેવા, વિહારાદિ સંબંધિત મનદુઃખ કર્યા બદલ હાથ જોડીને માઝી માંગી. સારું સંયમ પાળવાની પ્રેરણા કરી. સાધુઓ પરિસ્થિતિ જીવલેણ નીવડવાની છે તેનો ઘ્યાલ કરી ન શકતાં તેમણે પૂ. કૃપાલુદેવ સાથે વળતી ક્ષમાપના ન કરી.

અને એકાએક ‘વીર... વીર... વીર...’ મોટેથી બોલીને પૂ. કૃપાલુદેવ સંથારામાં લાંબા થઈને સૂઈ ગયા. તત્કષ્ણ તેમનો આત્મા અનંત(મોક્ષ)ની યાત્રાએ ચાલ્યો ગયો.

મહાવિદેહના ઉતામ સાધુઓના વૃન્દમાંથી ભૂલમાં છૂટા પડીને ભરતક્ષેત્રમાં આવી ગયેલા પૂ.

કૃપાલુદેવ પુનઃ મહાવિદેહમાં જ ગયા હરો.

હાય, અમે એમના સંયમોજ્ઞવલ જીવનને
પામી ન શક્યા ! એમની સેવા ધરાઈ ધરાઈને ન કરી
શક્યા.

કેવી અમારી કુમનસીબી !

લખવામાં કાંઈ પણ ઉત્સૂત્રાદિ લખાયું હોય તો
ત્રિવિધે ભિચ્છા મિ દુક્કડં.

વિ.સં. ૨૦૬૦, અષાઢ સુંદ સાતમ

લિ.

તા. ૨૫-૬-૨૦૦૪

ગુરુપાદપદ્મરેણુ

તપોવન (નવસારી)

પં. ચન્દ્રશેખરવિજય

ઉચ્ચ સંસ્કાર સાથે ઉચ્ચ શિક્ષણના
સોપાન સર કરવાના લક્ષને વરેલા

તપોવનમાં ભણતા બાળકો

અતિથિઓને નમોનમઃ કરે છે.

.... રોજ નવકારશી કરે છે.

.... રોજ અષ્ટપ્રકારી જિનપૂજા કરે છે.

.... રોજ રાત્રિભોજનનો ત્યાગ કરે છે.

.... રોજ ગુરુવંદન કરે છે.

રોજ નવી નવી વાર્તાઓ સાંભળે છે.

રોજ કુમારપાળ રાજાની આરતિ ઉતારે છે.

.... નવી નવી વંદનાઓ ગાય છે.

.... રોજ નવા સ્તવનના રાગ શિખે છે.

.... કોમ્પ્યુટર શિખે છે.... કરાટે શિખે છે....

.... સ્કેટીંગ શિખે છે.... યોગાસન શિખે છે....

.... સંગીતકળા શિખે છે.... નૃત્યકળા શિખે છે....

.... લલીતકળા શિખે છે.... ચિત્રકળા શિખે છે....

.... વક્તૃત્વકળા શિખે છે.... અભિનયકળા શિખે છે....

.... અંગ્રેજીમાં Speech આપતા પણ શિખે છે....

માતાપિતાના સેવક બને છે.

પ્રભુના ભક્ત બને છે.

ગરીબોના જેલી બને છે.

પ્રાણીઓના મિત્ર બને છે.

શક્તિમાન બનવા સાથે ગુણવાન બને છે.

नमो अरि हनुमं
नमो शिवं
नमो भायदियाणं
नमो उक्ताणं
नमो धो० सवसाहुणं
५ सो पंच नमुकारा
सब बवप्पलासलो
मंगलाणं च सवेषं
पठ्मं हवृ मंगलं

• २० धे. नि

www.yugpradhan.com